

Project funded by the European Union

НІКОГО НЕ ЗАЛИШИТИ ОСТОРОНЬ

АНАЛІЗ ВРАЗЛИВОСТІ ЖІНОК ТА ЧОЛОВІКІВ В КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВІД КОНФЛІКТУ

ЗВІТ

Вересень 2017

«Аналіз вразливості жінок та чоловіків в контексті децентралізації на територіях України, що постраждали від конфлікту» було проведено за участі групи консультантів у період з жовтня 2016 р. по квітень 2017 р. у рамках спільної програми ПРООН та ООН Жінки «Відновлення управління та сприяння примиренню в постраждалих від кризи громадах України», яку фінансує Європейський Союз.

Цей звіт було підготовано за фінансової підтримки Європейського Союзу. За зміст цього видання несе відповідальність сама організація. Видання в жодному разі не відображає погляди Європейського Союзу.

Погляди, висловлені в цьому виданні, не обов'язково відображають погляди структури ООН Жінки, ООН чи будь-якої її афілійованої організації.

ООН ЖІНКИ

є структурою ООН, яка працює над питаннями гендерної рівності та розширенням прав і можливостей жінок. Світовий лідер в питаннях, які стосуються жінок та дівчат, організація ООН Жінки була заснована з метою покращення реалізації їх потреб у всьому світі.

ООН Жінки підтримує держави-члени ООН у встановленні світових стандартів для досягнення гендерної рівності та співпрацює з представниками уряду та громадянського суспільства щодо розробки законів, стратегій, програм та послуг необхідних для реалізації цих стандартів. Організація виступає за рівноправну участь жінок у всіх аспектах життя, і зосереджується на п'яти пріоритетних цілях: збільшення лідерства жінок та їх активна участь в процесах розвитку, боротьба з насиллям проти жінок; залучення жінок до всіх аспектів у процесах миробудівництва та безпеки; розширення повноважень жінок в економічній сфері; надання пріоритетності питанням гендерної рівності в питаннях державного планування та бюджетування. Окрім того, ООН Жінки координує та підтримує систему роботи ООН у питаннях покращення ситуації з гендерною рівністю.

Зміст

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	4
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	5
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ	12
Реформа децентралізації, гендерна рівність та вразливість	13
Луганська та Донецька області	17
Труднощі у процесі децентралізації в Донецькій та Луганській областях	19
Стратегії регіонального розвитку Донецької та Луганської областей, права людини та гендерна рівність	20
Вплив конфлікту на права людини жінок та чоловіків у Донецькій та Луганській областях	22
Гендерна рівність та розширення прав і можливостей жінок у Донецькій та Луганській областях	23
Участь жінок у політичному житті	23
Участь в економічному житті та зайнятість	24
Гендерно зумовлене насильство	26
РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ	27
Вразливі групи жінок та чоловіків на територіях Донецької та Луганської областей, що постраждали від конфлікту	28
Внутрішньо переміщені особи (ВПО)	29
Люди з інвалідністю	37
Люди, які живуть з ВІЛ/СНІД	42
Люди похилого віку	47
Очолювані жінками домогосподарства	52
Ризики та можливості децентралізації для вразливих категорій населення	57
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ДЖЕРЕЛ	66

Перелік умовних скорочень

CEDAW	Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок
EASPD	Європейська Асоціація надавачів послуг людям з інвалідністю
EKOCOP	Економічна і соціальна рада ООН
GARPR	Звіт про досягнутий прогрес у здійсненні глобальних заходів у відповідь на СНІД
AB	Аналіз вразливості
ВІЛ/СНІД	Вірус імунодефіциту людини та Синдром набутого імунодефіциту
ВООЗ	Всесвітня організація охорони здоров'я
ВПО	Внутрішньо переміщені особи
ГН	Ґендерно зумовлене насильство
ГО	Громадські організації
ЄС	Європейський Союз
ЖМБ	«Жінки, мир, безпека»
МОВ	Міжвідомча оцінка вразливості
МОМ	Міжнародна організація з міграції
МОП	Міжнародна організація праці
НПД	Національний план дій
НПУТ	Непідконтрольні уряду території
НУО	Неурядова організація
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ООН Жінки	Структура ООН з питань ґендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок
ППД	Пекінська платформа дій
ППЛ	Підхід, заснований на правах людини
ПРООН	Програма розвитку ООН
ПТСР	Посттравматичний стресовий розлад
ПУТ	Підконтрольні уряду території
РРБ ООН	Резолюція Ради Безпеки ООН
УВКБ ООН	Верховний Комісар ООН у справах біженців
УВКПЛ	Управління Верховного комісара ООН з прав людини
УКГП	Управління ООН з Координації Гуманітарних Питань
ЦСР	Цілі сталого розвитку
ЮНЕЙДС	Об'єднана програма ООН з ВІЛ/СНІДу
ЮНЕСКО	Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури
ЮНІСЕФ	Дитячий Фонд ООН
ЮНФПА	Фонд Народонаселення ООН

ЧАСТИНА 1

Методологія дослідження

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
 ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

 РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
 ВИСНОВКИ
 СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Аналіз Вразливості (АВ) жінок та чоловіків в контексті реформи децентралізації на територіях Донецької та Луганської областей, що постраждали від конфлікту – це якісне дослідження. АВ базується на аналізі великої кількості другорядних джерел та досліджень, які доводять, що нехтування вразливими групами призвело до порушення прав людини стосовно цих груп та їх окремих членів. Аналіз також базується на основі даних, отриманих завдяки індивідуальним інтерв'ю та обговоренням у фокус-групах з представниками місцевої влади, а також з жінками і чоловіками з громад. Інтерв'ю та обговорення було проведено під час робочих поїздок до м. Краматорськ, м. Слов'янськ, м. Дружківка, м. Бахмут та м. Маріуполь у Донецькій області, а також до м. Северодонецьк, смт. Новопсков, смт. Білокуракине, м. Новоайдар і с. Денежнікове в Луганській області, в тому числі завдяки зусиллям поборників ґендерної рівності і спеціалістів з прав людини на національному, обласному рівні та на рівні громад¹. Загалом інтерв'ю було взято у 70 осіб, з них – 48 жінок та 22 чоловіки.

Мета АВ – виявити проблеми, пов'язані з впровадженням реформи децентралізації на постраждалих від конфлікту територіях Донецької та Луганської областей, показати укорінену відсутність рівноправ'я і наявність дискримінації та надати докази необхідності не обмежуватися середньо-статистичними показниками і знаходити ті категорії жінок і чоловіків, які залишились поза увагою, та розуміти їх проблеми. У АВ ООН Жінки засто-

сувала підхід, заснований на правах людини (ППЛ) та ґендерний аналіз для того, щоб краще зрозуміти ситуацію та потреби вразливих категорій населення в обраних для проекту громадах та труднощі, з якими вони стикаються в умовах децентралізації. АВ має на меті надати цю інформацію таким зацікавленим сторонам як представникам уряду, громадянського суспільства (зокрема жіночим організаціям) та міжнародній спільноті для того, щоб:

- зробити вирішення проблем категорій жінок та чоловіків, які зазнають найбільшої маргіналізації, дискримінації та соціальної ізоляції, пріоритетним, допомогти цим групам стати активними учасниками/-цями розвитку, а також забезпечити однакові переваги від реформи децентралізації для всіх верств населення.
- викоринити нерівність та дискримінацію на всіх етапах реформи децентралізації – формуванні політичних рішень, плануванні, імplementації, моніторингу та оцінки – відповідно до міжнародних норм та стандартів ґендерної рівності та прав людини, а також відповідних національних стратегій та законодавства України.
- інституціоналізувати застосування принципу участі та залучення до реформи децентралізації і переконатись, що всі зацікавлені сторони та

¹ Проект реалізовується загалом у 20 громадах, з них 7 належать до об'єднаних територіальних громад, а 13 перебувають в процесі об'єднання.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

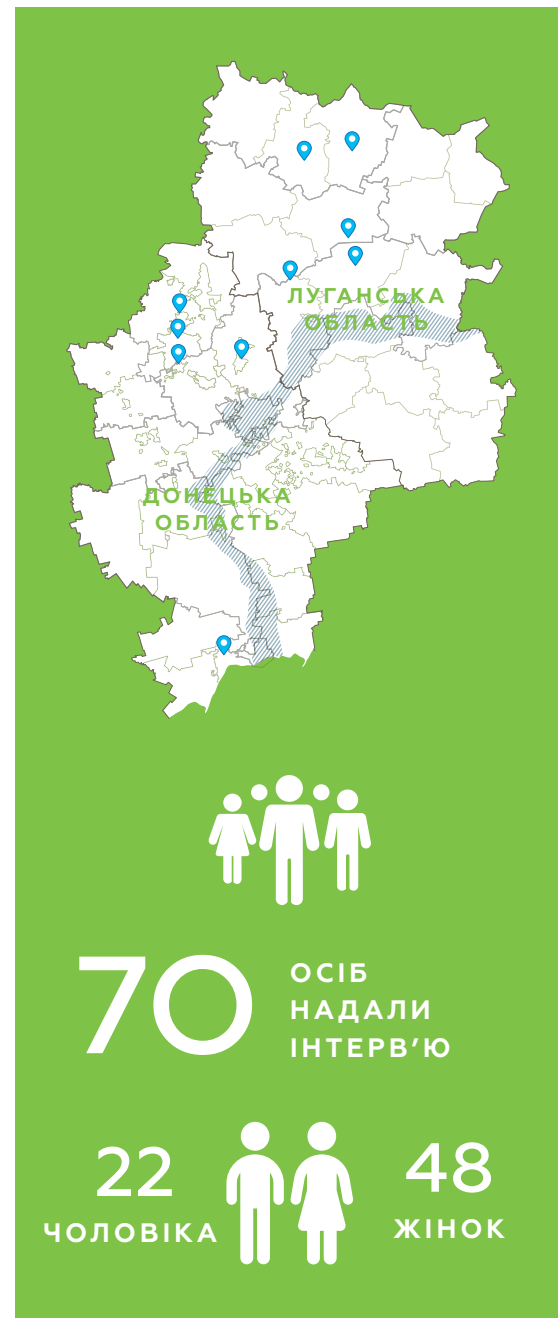
РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

бенефіціари мають справжній доступ та контроль над процесами впровадження реформи як на національному і обласному рівнях, так і на рівні децентралізованих громад, на всіх її етапах.

- покращити підзвітність щодо зобов'язань у галузях прав людини та ґендерної рівності в контексті реформи децентралізації за допомогою системи управління та процесу підзвітності уповноважених осіб для того, щоб можна було відстежувати перебіг та вплив реформи на жінок і чоловіків, та надавати своєчасні засоби судового захисту, а також посилювати їх можливості контролю.

АВ втілює принцип «нікого не залишити осторонь», який є центральним у досягненні Цілей сталого розвитку (ЦСР). Концептуальна структура АВ визнає, що кожна людина є відповідальною за власний розвиток. Таким чином під вразливістю розуміється стан обмежених можливостей чи здатності жінок та чоловіків, дівчат та хлопців повною мірою користуватися своїми правами².

Вразливість не є загальноприйнятою концепцією. АВ поєднує це поняття з дискримінацією, соціальним виключенням (ізоляцією) та маргіналізацією, що виникають в результаті низки взаємопов'язаних проблем, які, в свою чергу, з'являються через певні першопричини. Серед таких причин: дискримінаційне ставлення, соціальні цінності та культурна практика, дискримінаційна практика, що відбува-

² Звіт спеціального доповідача ООН на тему крайньої бідності та прав людини, серпень 2012 р.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
 ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

 РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
 ВИСНОВКИ
 СПИСОК ДЖЕРЕЛ

ється через надання переваг певним групам людей, слабкі позиції верховенства права та механізми правової підтримки, дискримінаційне законодавство чи неналежне впровадження законів, політичні та інституційні бар'єри тощо.³ Вразливість пов'язують з «лініями протиріч» - тими характерними рисами, які формально розділяють суспільство за такими критеріями як мова, соціальний статус, дохід, вік і т. д. Ці «лінії протиріч» можуть викликати вразливість серед певних груп населення, в залежності від певної ситуації, в якій перебувають відповідні групи. Загалом, характерні риси «ліній протиріч» можуть трансформуватися у критерії вразливості, і, в свою чергу, групи осіб починають характеризувати як вразливі групи, коли офіційно фіксуються порушення прав представників цих груп, зокрема у порівнянні з іншими групами⁴.

Усвідомлення справжньої ситуації щодо вразливості різноманітних груп жінок та чоловіків допомагає краще зрозуміти потенційні та фактичні випадки порушень прав людини, з якими вони можуть зіштовхнутися, багато з яких не взято до уваги і не визнають в контексті розробки реформи децентралізації та її запровадження. Осмислення та аналіз прав людини, а також ґендерний аналіз в процесі розвитку стосуються вразливих груп і базуються на певних критеріях та фактичних ситуаціях, в яких опиняються групи та верстви суспільства.

Аналіз прав людини допоміг сформувати уявлення про розподіл влади на територіях, що постраждали від конфлікту в Донецькій та Луганській областях. Завдяки визначенню груп жінок та чоловіків, яким бракує фактичних прав

ЖІНКИ, ЯКІ ЗІШТОВХУЮТЬСЯ З БАГАТЬМА ПЕРЕХРЕСНИМИ ФОРМАМИ ДИСКРИМІНАЦІЇ:

«Певні групи жінок, які окрім дискримінації через їх стать також потерпають від множинних форм дискримінації, які базуються на додаткових чинниках, таких як раса, етнічна чи релігійна приналежність, інвалідність, клас, каста чи інші фактори».

Така дискримінація в першу чергу впливає на ці групи жінок в іншій мірі або в інший спосіб, ніж на чоловіків.

Держави-учасники повинні вжити певні тимчасові заходи з метою боротьби з такими множинними формами дискримінації проти жінок та ускладненим негативним впливом на них.

Джерело: Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), Загальна рекомендація 25, Комітет ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок

– і груп, які заперечують права інших, вдалося виявити першопричини дискримінації, соціальної ізоляції, маргіналізації та, відповідно, вразливості. Підхід, заснований на правах людини, допоміг проаналізувати дії децентралізованих місцевих органів, а також ті політичні та соціаль-

³ «Таксономія та можливі наслідки політики децентралізації для вразливих груп Молдови», Сергій Остаф, ООН Жінки/ПРООН, 2011 р.

⁴ Так само.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

ні процеси, які впливають на життєдіяльність найбільш вразливих жінок і чоловіків Донецької та Луганської областей. Аналіз визначених груп також допоміг зрозуміти, що вони не були однорідними. Так, в АВ було проаналізовано аспект інтерсекціональності та багато аспектів бідності.

Гендерний аналіз було застосовано для того, щоб критично розглянути як відмінності у гендерних ролях, видах діяльності, потребах, можливостях та правах вплинули на чоловіків та жінок у зонах, що постраждали від конфлікту. Окрім цього, з його допомогою було розглянуто стосунки між жінками і чоловіками та їх доступ до ресурсів та контроль над ними, а також обмеження, з якими вони зіштовхуються у житті по відношенню один до одного.

Інтегрований аналіз прав людини та гендерний аналіз виявив, що жінки, які зіштовхуються з множинними та перехресними формами дискримінації, є більш маргіналізованими та соціально ізольованими в порівнянні з чоловіками у майже всіх ідентифікованих вразливих групах.

За допомогою цього комбінованого аналітичного підходу АВ розглянув:

- як відповідати на нерівність та дискримінацію, раціонально залучаючи бенефіціарів, включаючи жіночі групи та організації, а також інших ініціаторів змін;
- як реагувати на обставини найбільш соціально виключених жінок та чоловіків;

- як аналізувати першочергові, основні та структурні причини недотримання прав людини найбільш вразливих жінок і чоловіків в умовах децентралізації в Донецькій та Луганській областях.

Під час проведення АВ було застосовано наступні принципи ППЛ: рівність та недискримінація; участь та залучення; дотримання підзвітності та верховенства права. Ці принципи були інструментальними під час виявлення вимог стосовно прав людини зі сторони «носіїв цих прав» (тобто жінок та чоловіків із вразливих груп, які проживають у зонах, що постраждали від конфлікту) та відповідних зобов'язань щодо прав людини зі сторони «надавачів цих прав» (тобто органів місцевого самоврядування обласного рівня та рівня громад).

В аналізі АВ було взято до уваги міжнародні нормативні документи, як от «Цілі сталого розвитку»⁵, «Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок»⁶, «Конвенція ООН про права людей з інвалідністю»⁷ та інші ключові угоди щодо прав людини, а також національна політика та правові норми в питаннях гендерної рівності та прав людини.

Аналіз АВ було проведено в рамках спільної програми ПРООН та ООН Жінки «Відновлення управління та сприяння примиренню в постраждалих від кризи громадах України», яку фінансує Європейський Союз.

⁵ «Цілі сталого розвитку: Україна», Національна доповідь, 2017 р.

⁶ Комітет ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок, Заключні зауваження до восьмої періодичної доповіді України, 3 березня 2017 р.

⁷ Комітет ООН з прав людей з інвалідністю, Заклучні зауваження стосовно першої доповіді України, 2 жовтня 2015 р.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ

ВИСНОВКИ

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Обґрунтування

В Україні триває реформа децентралізації, метою якої є створення ефективної системи місцевого врядування, що матиме можливості та ресурси правильно реагувати на потреби місцевого населення. В той час як перехід коштів та влади від центрального до місцевого рівня мав би, теоретично, означати, що жінки матимуть більше можливостей для висловлювання своїх пріоритетів під час місцевого планування, наразі механізми та процеси, пов'язані з розробкою, впровадженням та моніторингом реформи, не дають змогу жінкам брати формальну участь в політичному житті. Жінки, які потерпають від множинних форм дискримінації, зокрема жінки-рома, жінки з інвалідністю, жінки-ВПО тощо, майже повністю виключені з процесів пов'язаних з прийняттям рішень.⁸

Проблема вразливості є важливою в контексті децентралізації, адже її існування доводить, що не всі люди можуть однаково користуватися своїми правами, і таким чином вони не можуть сповна користуватися перевагами існуючих політичних та законодавчих норм. Жінки, в цілому, є більш вразливими, ніж чоловіки, оскільки вони частіше потерпають від ґендерної прямої чи непрямої дискримінації через існування глибоко вкорінених стереотипів, патріархальних поглядів на роль жінки і чоловіка в суспільстві, поширеність насильства щодо жінок, дискримінаційні закони та/чи практики, традиції, звичаї, сприйняття та культурні норми. Деякі групи жінок зіштовхуються з множинними інтерсекціональними формами дискримінації та соціальним виключенням через свій вік, етнічну приналежність, інвалід-

ВКЛЮЧЕННЯ ҐЕНДЕРНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ (МЕЙНСТРИМІНГ) –

це процес оцінки наслідків будь-яких запланованих дій для жінок та чоловіків, включаючи законодавчі норми, політичні рішення чи програми у всіх сферах і на всіх рівнях.

Це стратегія, яка має на меті врахувати проблеми і досвід жінок та чоловіків при розробці, реалізації, моніторингу та оцінці політики та програм у всіх політичних, економічних та соціальних сферах, для того, щоб жінки і чоловіки користувалися однаковими перевагами, а нерівність було подолано. Кінцевою метою є досягти ґендерної рівності.

Джерело: Погоджені висновки про ґендерний мейнстрімінг 1997 р. Економічної і соціальної ради ООН

ність, географічне розташування чи багато інших різноманітних факторів. Саме тому аналіз вразливості жінок та чоловіків у контексті децентралізації є важливим, адже зосереджуватись на вразливих групах населення означає зосереджуватись на наданні їм більших прав і можливостей. Це також допомагає змушувати політиків більше звітувати щодо своїх дій та надавати необхідну інформацію для того, щоб збільшити коло тих людей, які можуть приймати рішення.

⁸ Доповідь Системи ООН в Україні, представлена на 66-й сесії CEDAW: <http://www.un.org.ua/ua/informatsiyni-tsentr/news/4052-dopovid-systemy-oon-v-ukraini-na-66-i-sesii-cedaw>

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Існує побоювання, що політикам та спеціалістам, які працюють над реформою децентралізації не вистачає досвіду в роботі над питаннями прав людини та ґендерної рівності. Робота представників децентралізованого уряду та інших суб'єктів політики і діячів не керується принципами поваги прав людини, які представляють собою набір цінностей та стандартів виконання, за які мали б нести відповідальність ці суб'єкти. Так само і ґендерну рівність не вважають доречною та важливою для впровадження реформи чи її наслідків. За допомогою АВ було виявлено, що ґендерна пріоритетизація не застосовується в роботі децентралізованих представників місцевої влади в Донецькій та Луганській областях. Одним з негативних наслідків застосування підходу, який не бере до уваги ґендерні аспекти та права людини, стала нестача виділених коштів на соціальні та медичні послуги, якими користуються жінки, зокрема дошкільні заклади для догляду за дітьми, амбулаторні заклади, послуги психологів для тих, хто пережив ґендерно зумовлене насильство, а також скорочення персоналу в лікарнях, у той час, як місцеві адміністрації продовжують виділяти кошти на інші проекти. Так, наприклад, жінки, які проживають у сільській місцевості, є особливо вразливими до результатів перерозподілу коштів, адже вони часто ізольовані від доступу до тих небагатьох послуг, які вже існують (сюди відносяться медичні послуги, послуги з працевлаштування та підтримка осіб, які постраждали від ґендерно зумовленого насильства) і мають небагато альтернатив. Навіть, здавалося б, ґендерно нейтральні рішення щодо виділення коштів на громадський транспорт чи ремонт автомагістралі може мати дуже різний вплив на жінок та чоловіків (тому що у повсякденному житті жінки частіше користуються громадським транспортом та дорогами місцевого значення на противагу

РОЗШИРЕННЯ ПРАВ І МОЖЛИВОСТЕЙ ЖІНОК І ДІВЧАТ (ЕМПАУЕРМЕНТ)

передбачає, що вони отримують владу і контроль над своїм власним життям. Цей процес включає покращення поінформованості, зростання впевненості у собі, розширення можливості вибору, збільшення доступу до ресурсів та контролю над ними, а також дії, спрямовані на трансформацію структур і закладів, які посилюють та вкорінюють ґендерну дискримінацію і нерівність.

Джерело:
Офіс особливого радника з ґендерних питань та покращення становища жінок (тепер у складі ООН Жінки) (2001 р.) «Важливі концепції, які лежать в основі ґендерної пріоритетизації»

чоловікам, які частіше є водіями і користуються основними автошляхами).⁹

Включення ґендерної перспективи та розширення прав і можливостей жінок є ключовими для процесів децентралізації для забезпечення того, що демократичний розвиток однаково реагує на потреби чоловіків та жінок, керуючись міжнародними зобов'язаннями щодо ґендерної рівності. Застосування ґендерно чутливого підходу до місцевого розвитку та процесів децентралізації є необхідним для того, щоб було можливим розпізнавати, реагувати та втілювати у життя особливі потреби, вразливості і можливості чоловіків та жінок.

⁹ Доповідь про ґендерний аналіз, USAID/Україна 2017 р.

ЧАСТИНА 2

Історія питання та контекст

Реформа децентралізації, ґендерна рівність та вразливість

З 2014 року програми Верховної Ради, Президента та Уряду України були здебільшого розроблені з метою забезпечення виконання міжнародних зобов'язань у рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також Механізму розширеного фінансування Міжнародного валютного фонду. В той час, як в Україні спостерігаються труднощі з безпекою, стабільністю і відбудовою, особлива увага зверталася на розвиток та втілення національних реформ у відповідності до міжнародних стандартів. Так, уряд ініціював 18 реформ, включаючи конституційну, виборчу, судову, галузі безпеки та оборони, освіти, системи охорони здоров'я та ін. Реформа децентралізації є однією з пріоритетних реформ.

Україна успадкувала свій адміністративно-територіальний поділ від Радянського Союзу, і його модернізація давно на часі. Представники місцевих органів влади не змогли реалізувати свій потенціал через занадто централізовану політичну систему і свою вкрай обмежену фінансову автономію.

Мета реформи – створити таку інституційну реструктуризацію, яка підтримуватиме перерозподіл влади, політичних рішень та ресурсів між центральною, обласною та місцевою владами, а також робитиме належний вклад в ефективне державне управління, покращу-

ючи якість реакції уряду на існуючі проблеми, прозорість влади та її підзвітність перед народом. Крім того, метою децентралізації є покращення якості надання населенню послуг (включаючи послуги в галузі освіти і медицини, соціальні та адміністративні послуги).

Одним із завдань реформи децентралізації є надати можливість об'єднаним територіальним громадам нести організаційну та фінансову відповідальність за надання послуг і звітувати перед виборцями про якість своєї роботи, а також перед органами центральної влади про правомірність своїх дій. Крім цього, реформа має спростити і зменшити кількість територіальних одиниць на рівні громад з більш ніж 12,000 до приблизно 1,200 – 1,500 громад. На проміжному етапі кількість районів буде зменшено з 490 до 100-120.¹⁰

Під час процесу децентралізації очікується, що новостворені громади виконають ряд необхідних завдань, зокрема: встановлять нові адміністративно-територіальні межі і проведуть переоблік всієї громадської власності, включаючи природні ресурси; зобов'яжуть райони надавати медичні та освітні послуги; відкриють центри надання адміністративних послуг; організують/вдосконалять роботу комунальних підприємств (водопостачання, каналізація, комунальні послуги, утилізація

¹⁰ Децентралізація в Україні, інформаційний бюлетень, березень 2016 р..

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

 РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
 ВИСНОВКИ
 СПИСОК ДЖЕРЕЛ

твердих відходів, роботи з утримання доріг місцевого значення тощо); покращать планування бюджету; розроблять проекти з розвитку інфраструктури та інвестиційні проекти, водночас збільшивши прозорість виконаних послуг.¹¹

Децентралізація має потенціал надавати людям більше прав і можливостей, зокрема тим групам населення, які часто потерпають від дискримінації, маргіналізованим особам та людям, виключеним з процесів прийняття рішень. Проте дослідження показало, що децентралізація не приносить автоматично однакової користь жінкам і чоловікам.¹²

Для того щоб переконатися, що жінки і чоловіки, дівчата і хлопці, отримують однакові переваги від реформи, необхідно буде зробити аналіз дотримання прав людини та ґендерний аналіз, визначити бар'єри та обмеження для повного соціального включення та залучення цих груп, а також виявити і провести певні цільові заходи, щоб переконатися, що ці групи не залишилися поза увагою під час розробки та впровадження реформи.

Реалізація мети щодо надання більших повноважень представникам місцевих органів влади за допомогою децентралізації влади, передачі ресурсів та обов'язків місцевим радам, об'єднаним територіальним громадам та іншим місцевим органам, повинна покращити якість та ефективність наданих послуг, посилити податкове адміністрування, посилити розвиток приватного сектору та підвищити участь місцевого населення у прийнятті політичних рішень.

Очікується, що реформа децентралізації в Україні призведе до цих результатів, тому що, якщо влада буде ближчою до населення, люди будуть більше цікавитися тим, як витрачаються їх податки, і будуть прискіпливіше контролювати дії місцевих представників влади, змушуючи їх нести відповідальність перед місцевим населенням.

Ця частина програми реформи була більш відкритою для активної участі жінок, як у якості обраних представниць місцевих рад, так і в якості користувачів послуг, наданих місцевою владою.

Очікується, що в Україні жінки в цілому, а також особи з низьким рівнем доходів та інші соціально маргіналізовані верстви населення, отримують користь від посиленої підзвітності влади та покращення послуг, які мають надавати представники місцевих органів влади. Це особливо доречно тоді, коли необхідно розробляти та керувати на місцевому рівні соціальними програмами, важливими для вразливих груп, зокрема такі програми, які стосуються охорони здоров'я, початкової освіти, зайнятості та створення джерел доходу, а також зменшення витрат на воду та медико-санітарні служби.

Робота в місцевих органах влади вважається важливою політичною ареною для жінок. Існуючі бар'єри для їхньої участі, – такі як необхідність подорожувати і проводити час далеко від дому, великий наявний дохід, досвід у політичних перегонах та соціальні зв'язки, – менші на місцевому рівні. Разом із загальною слабкою підтримкою населення лідерства жінок у полі-

¹¹ Децентралізація в Україні, Урядовий портал – <http://decentralization.gov.ua/>

¹² Рекомендації Міжнародної Конференції на тему «Децентралізація, місцева влада та права жінок: світові тенденції щодо участі, репрезентації та доступу до громадських послуг», Міжнародний науково-дослідницький центр розвитку (IDRC) (2008 р.).

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

тиці¹³, наявністю ґендерних стереотипів і слабких механізмів запровадження ґендерних квот¹⁴, все це призвело до низької представленості жінок на місцевих виборах 2015 року (жінки отримали 18% місць у міських радах і 15% місць в обласних радах)¹⁵.

Також вважається, що робота в місцевих органах влади є привабливою для жінок, через зосередження уваги на базових послугах для громад. Існує думка про те, що залучення жінок до неформального управління громадами зробить їх більш привабливими в якості спеціалістів з місцевого планування і керівників. Проте, дуже часто представники місцевої влади не визнають присутність нерівності в залученні жінок та інших вразливих груп або намагаються компенсувати цей факт. Інструменти, необхідні для партисипативного місцевого управління, аналіз потреб активної громади з метою інформування про планування, прозорий контроль громадськості над місцевими витратами та ґендерно-орієнтоване бюджетування, яке привернуло б увагу до жінок та проблем ґендеру, переважно не застосовуються.

Україна приєдналась до Пекінської платформи дій (ППД), ратифікувала ключові угоди з дотримання прав людини, включаючи факультативний протокол до CEDAW, локалізувала Цілі Сталого Розвитку. Як член Ради Європи, Україна ратифікувала Європейську конвенцію з прав людини та Європейську соціальну хартію, а також підписала Стамбульську конвенцію (очікується її ратифікація). Угода про асоціацію між Україною та ЄС, підписана у 2014 році, передбачає зобов'язання забезпечити рівні можливості для жінок і чоловіків у сфері зайнятості, освіти, навчання, економіки, соціальної сфері та під час прийняття рішень.¹⁶ Принципи ґендерної рівності закладені в Конституцію України. Уряд розробив Державну програму забезпечення рівних прав та можливостей (2017-2020 рр.), Національний план дій з імплементації резолюції 1355 Ради безпеки ООН з питань жінок, миру та безпеки (НПД 1325) на 2016 – 2020 рр. і Національну стратегію та план дій у сфері прав людини (2016-2020 рр.). До національної законодавчої бази входять Закони «Про рівні права та можливості для жінок і чоловіків» (2005 р.), «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (2012 р.) та «Про попередження насильства в сім'ї» (2001 р.). Однак не зважаючи

¹³ «Жінки у суспільно-політичному житті України: упередження, можливості та перспективи», результати національного опитування, проведеного в рамках проекту «Надання прав і можливостей жінкам». Дослідження було проведено Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва (ДІФ) у співпраці з Українським інститутом соціології у період з 25 грудня 2014 р. по 15 січня 2015 р. на замовлення Міжнародного центру перспективних досліджень (МЦПД).

¹⁴ Під час місцевих виборів у жовтні 2015 р. в Україні вперше було застосовано ґендерні квоти. Закон «Про місцеві вибори» запровадив ґендерні квоти, за яких у списках кандидатів за пропорційною системою повинно бути не менше 30% представників однієї статі. Однак, законодавчі норми не передбачили жодних санкцій за невиконання вимоги щодо квот. Але 23 вересня 2015 р. Центральна виборча комісія (ЦВК), оголосила, що невиконання закону про ґендерні квоти не дає право Територіальним виборчим комісіям (ТВК), які відповідають за реєстрацію кандидатів, відхиляти списки партій. Хоча резолюція ЦВК була оскаржена в суді, суд підтвердив рішення комісії. Зрештою, хоч у списках кандидатів деяких політичних партій було 30% жінок, більшість партій проігнорувала закон про ґендерні квоти.

¹⁵ Фінальний звіт «Моніторинг участі жінок у виборчому процесі на місцевих виборах в Україні 2015 р.», Комітет виборців України, 2015 р.

¹⁶ Угода про асоціацію України з ЄС, видання V, Економічне і галузеве співробітництво, Глава 21 «Співробітництво у галузі зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей», статті 419, 420.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

 РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
 ВИСНОВКИ
 СПИСОК ДЖЕРЕЛ

на існування норм, спрямованих на дотримання ґендерної рівності та надання жінкам більше прав і можливостей, структурні бар'єри для ґендерної рівності не були подолані, а ґендерна дискримінація досі процвітає.

Як і у випадку з іншими реформами, реформа децентралізації не включає зобов'язання держави з питань ґендерної рівності та прав людини. Загальне визнання урядом рівності між жінками та чоловіками як передумова демократії та сталого розвитку (як це було показано у вищезгаданих документах національної політики) ще не було відображеним під час розробки реформи децентралізації або під час її імплементації. Дотримання прав людини та ґендерної рівності поки що не є важливими елементами реформи децентралізації через те, що розробники реформи ще погано усвідомлюють той факт, що демократія та належне управління, а також рівність між чоловіками та жінками і дотримання прав людини, могли би стати головними результатами, які необхідно досягнути за допомогою цієї реформи в Україні.

Таким чином, у 2017 р. Комітет ООН з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок висловив своє занепокоєння через те, що існуюча реформа децентралізації не враховує принципів ґендерної рівності. Визнаючи прийняття нових стратегій з децентралізації на постраждалих від конфлікту територіях, Комітет висловив особливу стурбованість стосовно небезпечної ситуації, в якій опинилися жін-

ки з постраждалих від конфлікту територій, які в таких ситуаціях часто несуть додаткові навантаження, оскільки їхні права на продуктивність праці, засоби для існування та доступ до землі часто порушуються на територіях, що постраждали від конфлікту. Комітет рекомендував уряду розпочати ініціативи з метою надання допомоги та підтримки жінкам, які постраждали від конфлікту, зокрема жінкам, які утримують сім'ю, самотніми жінкам, вдовам, жінкам з інвалідністю та тим, хто належать до національних меншин.¹⁷

Якщо реформа децентралізації буде дотримуватись міжнародно-правових зобов'язань з питань прав людини, ґендерної рівності і надання більших прав та можливостей жінкам, це допоможе створити більш дієвий, демократичний уряд, а також сприятиме дотриманню прав людини для окремих осіб і громад, соціальному включенню вразливих та маргіналізованих груп жінок і чоловіків і забезпечить під час впровадження реформи достойні і рівні можливості для всіх.

¹⁷ Комітет з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок, Заключні зауваження до восьмої періодичної доповіді України, 3 березня 2017 р., параграф 40, стор.13.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Луганська та Донецька області

Луганська область, включаючи підконтрольні уряду території (ПУТ) та непідконтрольні уряду території (НПУТ), налічує 18 адміністративних районів, 37 міст, 315 селищ міського типу, 782 села з населенням 2,2 мільйони людей, більшість з яких є жінками (54.5%).¹⁸ Результатом конфлікту став постійний відтік працездатного населення з НПУТ на територію ПУТ Луганської області, а також інших областей України. Станом на січень 2017 р. у Луганській області було зареєстровано 292 000 ВПО, серед них 72.6% пенсіонерів, 8.2% дітей та 2.7% людей з фізичними вадами, приблизно 60% з яких це жінки¹⁹. У зв'язку з погіршенням соціально-економічної ситуації в Луганській області, рівень безробіття зріс з 6.2% у 2013 р. до 15.6% у 2015 р. і досяг найвищого рівня у країні. Середній рівень зайнятості зменшився з 59.4% у 2013 р. до 54.6% у 2015 р. і став нижчим, особливо для чоловіків, за національний рівень зайнятості, який склав 56.7%.²⁰

У складі Донецької області (ПУТ і НПУТ): 52 міста, з них 28 обласного значення, 24 міста районного значення, 21 район у містах, 18 районів, 131 селище міського типу, 253 сільських рад та 1,118 селищ сільського типу. Населення області складає 4.3 мільйона людей, серед яких 53.5% жінки.²¹ У результаті конфлікту зріс рівень смертності та збільшилась кількість переселенців до ПУТ Донецької області та інших областей України. Станом на січень 2017 р. було зареєстровано 559 900 ВПО (58.8% з яких пенсіонери, 12.4% діти, і 3.6% люди з інвалідністю) на ПУТ, серед яких 60% - жінки.²² Соціально-економічна ситуація в області погіршилась. Область була індустріальним центром України, який спеціалізувався на важкій промисловості, зокрема вугільній та металургійній. Рівень безробіття зріс з 7.8% у 2013р. до 13.8% у 2015 р., це друге місце в країні після Луганської області. У 2015 р. лише 50.3% населення були працевлаштовані, в порівнянні з 60.3% у 2013 р.²³

¹⁸ Населення України за ґендерними та віковими показниками, від 1 січня 2016 р. Статистичний щорічник, Державна служба статистики України - http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2016/zb_nas_15.pdf.

¹⁹ Міністерство соціальної політики України.

²⁰ За даними Державної служби статистики України, <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

²¹ Так само.

²² Міністерство соціальної політики України.

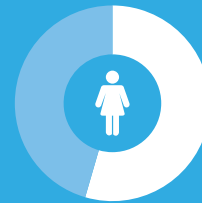
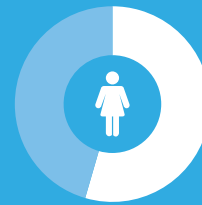
²³ За даними Державної служби статистики України, <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

ЛУГАНСЬКА ОБЛАСТЬ

НАСЕЛЕННЯ

2,2 млн осіб

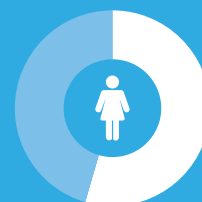
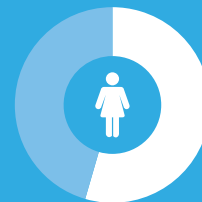

ДОНЕЦЬКА ОБЛАСТЬ

НАСЕЛЕННЯ

4,3 млн осіб

Труднощі у процесі децентралізації в Донецькій та Луганській областях

На втілення реформи децентралізації у Луганській та Донецькій областях України негативно вплинув існуючий конфлікт, нестабільна політична ситуація та обмежені можливості місцевих органів влади та громадянського суспільства контролювати та втілювати ці реформи.

Донецька і Луганська області зіштовхнулися з подвійними труднощами під час впровадження реформи децентралізації, адже вони повинні одночасно боротися з проблемами, які виникли в результаті збройного конфлікту (зокрема пошкоджена інфраструктура, погіршення ситуації з безпекою, велика кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО)), та реагувати на економічний і соціальний тиск. В той час, як в Луганській області було заплановано створити 24 об'єднані територіальні громади, станом на 2017 р. було створено лише чотири такі громади – Білокуракинська, Новопсковська, Троїцька і Чмирівська. Однак, плани розвитку були затверджені для 22 громад.²⁴ У Донецькій області заплановано створення 39 об'єднаних громад, але у 2017 році було створено лише 6 об'єднаних територіальних громад: Іллінівська, Лиманська, Миколаївська, Соледарська, Черкаська і Шахівська.

Один із найважливіших наслідків конфлікту та політичної нестабільності пов'язаний з тим, що головні міста обох областей – Луганськ та Донецьк, які слугували основними торговими центрами в регіоні, а також відповідали за культурні, соціальні та медичні послуги, наразі зна-

ходяться на території НПУТ. У той час як багато університетів та адміністрацій (робочий персонал) були перенесені до ПУТ, їхня інфраструктура та ресурси (включаючи будівлі, технічне оснащення, бібліотеки та частина персоналу) залишились на НПУТ. Ще однією складністю під час впровадження реформи у регіоні є новизна реформ і той факт, що питання секторальної децентралізації досі обговорюється на рівні центральної влади. Прогресу деколи заважають представники місцевих політичних та бізнес еліт і навіть саме населення, яке надає перевагу старим структурам.

Так само як і в інших областях, під час запровадження реформи децентралізації у Луганській та Донецькій областях не виконуються зобов'язання з дотримання прав людини та ґендерної рівності, а також відсутня регулярна інформація щодо різних потреб жінок і чоловіків, зокрема тих, хто належить до вразливих груп. Низька представленість жінок на ключових урядових посадах (починаючи з національного і закінчуючи місцевим рівнем) означає, що жінки не можуть впливати на реформу. Працівники обласних і місцевих адміністрацій та міських рад погано розуміють або зовсім не розуміють чи не мають досвіду проведення ґендерного аналізу та ґендерного мейнстрімінгу. Таким чином, за результатами «Оцінки потенціалу представників місцевої влади у Донецькій області»²⁵, в той час як жінки становили більшість чиновників середнього рангу, їхні можливості

²⁴ Урядовий портал «Децентралізація в Україні» <http://decentralization.gov.ua/region/item/id/12>.

²⁵ Оцінка потенціалу представників місцевої влади Донецької області, ПРООН 2015 р.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

 РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
 ВИСНОВКИ
 СПИСОК ДЖЕРЕЛ

впливати на прийняття рішень були незначними. Те саме дослідження показало, що в той час як жінки подали 50% скарг до органів місцевої влади (в більшості вони стосувалися якості надання місцевих послуг), лише 19% їх скарг було розглянуто. Той самий звіт вказує на вкрай низький рівень розуміння ґендерного аналізу та застосування ґендерного мейнстримінгу представниками місцевої влади, включаючи чиновників відповідальних за впровадження ґендерної рівності.

Зрештою, труднощі, пов'язані із впровадженням реформи, можуть пояснюватися низьким рівнем обізнаності населення про свої права та ролі «користувачів» цих прав, які можуть брати участь у процесах децентралізації. Згідно з дослідженням, проведеним у 2017 р.²⁶, лише 7% респондентів обох областей (ПУТ) знають про реформу децентралізації; половина респондентів ніколи не чула про децентралізацію. Такий низький рівень обізнаності серед «користува-

7% респондентів обох областей (ПУТ) **ЗНАЮТЬ ПРО РЕФОРМУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ**

1/2 респондентів **НІКОЛИ НЕ ЧУЛА ПРО ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЮ**

чів» прав вказує на низький рівень комунікації з боку вповноважених осіб. За допомогою цього ж дослідження було виявлено дуже низький рівень участі населення у громадському та політичному житті. Лише 6-10% респондентів задіяні в будь-яких видах громадської діяльності.

Стратегії регіонального розвитку Донецької та Луганської областей, права людини та ґендерна рівність

Донецька і Луганська області затвердили Стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р.²⁷ У Донецькій області бачення стратегії включає наступні цілі: економічний розвиток та зростання рівня зайнятості населення, вдосконалення роботи органів місцевої влади; розвиток людського потенціалу, надання якісних соціальних послуг і робота над проблемами ВПО; розбудова суспільної безпеки. У Луганській області бачення стратегії зосереджується на наступному:

відновленні критично важливої інфраструктури та послуг; вдосконаленні роботи органів місцевої влади в умовах децентралізації; поживавленні економіки та сталому розвитку; а також на безпечному і мирному житті.

Хоча Державні обласні військово-цивільні адміністрації і намагалися інтегрувати концепцію ґендерної рівності у стратегії свого регіонального розвитку, надаючи питанням ґендерно-зу-

²⁶ Опитування на тему: «Настрої окремих територіальних громад Донецької та Луганської областей», Дослідницький Центр «Sphera», на замовлення ПРООН

²⁷ Стратегія розвитку Луганської області на 2020 рік – <https://strategy2020.lg.ua/index.php>;

Стратегія розвитку Донецької області на 2020 рік - <http://donoda.gov.ua/?lang=ua&sec=03.04&face=Public&cmd=view&args=id:22709>.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

мовленого насильства (ГН) та ґендерної рівності стратегічної важливості і пріоритетного значення, жодна із стратегій не включає заходи, дії, цілі чи підтвердження ґендерної рівності або плани щодо збору даних, диференційованих за статтю. Так само жодна із стратегій не передбачає механізмів прозорості і підзвітності влади або таких інструментів як місцеве управління з громадською участю, аналіз потреб активної громади з метою інформування про планування, прозорий громадський контроль над місцевими витратами та ґендерно-орієнтоване бюджетування. В той час як існує потенціал для співпраці між жінками і чоловіками у громадах (включаючи вразливі групи) та представниками влади обох областей, розробникам обох стратегічно-важливих документів не вдалося розробити підходи для забезпечення доступу та соціального включення або прозорості та підзвітності влади.

Тим не менш, Луганська обласна військово-цивільна адміністрація затвердила регіональний план дій із реалізації Національного плану дій щодо імплементації резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на 2017р.²⁸ (НПД 1325), і це досягнення варто відзначити. Місцевий НПД 1325 передбачає цільові заходи для збільшення участі жінок у запобіганні конфлікту та розбудові миру з метою посилення боротьби із ґендерно зумовленим насильством, зокрема на постраждалих від конфлікту територіях та наголошення на важливості тренінгів для правоохоронних органів щодо ГН та підвищення поінформованості серед представників ЗМІ. Попри це, найбільшими труднощами залишаються нестача коштів для імплементації НПД та відсутність зв'язку НПД зі Стратегією регіонального розвитку.

У Донецькій області ґендерна політика впроваджується як частина програм для сім'ї та молоді Донецької області, зокрема в рамках нещодавно затвердженої Регіональної комплексної соціальної програми «Молодь і сім'я Донеччини 2016-2020 роки».²⁹ Серед завдань програми – сприяти популяризації рівних прав та можливостей для чоловіків і жінок у питаннях участі в політичному житті, на ринку праці та в освіті, а також сприяти балансу між професійним розвитком та сімейними обов'язками. Програма також розглядає питання розбудови потенціалу представників місцевої влади та посилення співпраці з громадянським суспільством. В той час як влада Донецької області ще не адаптувала НПД 1325, до вищезгаданої програми входять заходи з імплементації порядку денного програми «Жінки, мир, безпека» та запобігання ГН.

Відповідальність за впровадження та координацію зобов'язань дотримання принципів ґендерної рівності, які базуються на національних нормативних документах з питань ґендерної рівності, в обох областях несуть Департаменти у справах сім'ї, дітей та молоді, а також Департаменти боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми та насильством. Проте ці департаменти мають погане фінансування та нестачу персоналу, до того ж у їхніх співробітників мало досвіду в ґендерних питаннях та недостатньо повноважень для просування ґендерної рівності на рівні обласного законодавства. Потенціал персоналу інших департаментів обласної адміністрації щодо включення ґендерних питань у процеси планування, моніторингу та імплементації місцевих політик та бюджетів також досить невеликий, тому буде необхідно інвестувати у розвиток цього потенціалу.

²⁸ Регіональний план із реалізації Національного плану дій «Жінки, мир, безпека» у Луганській області - http://www.loga.gov.ua/oda/press/news/na_luganshchini_zatverdzheno_regionalniy_plan_iz_realizatsiyi_nacionalnogo_planu_diy

²⁹ Затверджена у грудні 2016 р.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

 РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
 ВИСНОВКИ
 СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Вплив конфлікту на дотримання права людини для жінок та чоловіків у Донецькій та Луганській областях

Ситуація, пов'язана з дотриманням прав людини у Донецькій та Луганській областях, погіршилася по обидві сторони лінії розмежування через прояви жорстокості, пов'язані з конфліктом, а також такі порушення як зникнення людей, незаконні арешти та утримання, знущання, воєнні злочини та сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом. Загалом, зафіксовано, що на сьогоднішній день загинули понад 9 000 осіб і понад 22 000 було поранено.³⁰

Більше того, починаючи з січня 2015 р., рух осіб, транспортних засобів та товарів через лінію розмежування регулюється службами безпеки та проходить через кілька пунктів пропуску, на основі дозволів на пересування. Зони, які проходять через ці коридори, часто є замінованими, а довгі черги та обмежені технічні засоби роблять перетин лінії дуже складним.³¹ В результаті конфлікту була зруйнована інфраструктура та обрізаний доступ до запасів газу, води та електрики. Школи та лікарні стали непридатні для використання або залишилися на НПУТ, через що люди змушені подорожувати на довгі відстані або до інших міст чи селищ для того, щоб отримати доступ до освіти та медичних закладів.³² Право на достойне житло для багатьох людей є обмеженим. Відсутні і чіткі механізми компенсації за втрачене чи пошкоджене в результаті конфлікту житло.³³

Люди, які проживають на територіях, що по-

страждали від конфлікту на Сході України, мають дуже обмежене право на достойну працю. Навіть ті особи, які є працевлаштованими, біднішають через падіння заробітної плати, інфляцію та загальний ріст цін. За оцінками, рівень бідності надзвичайно зріс.³⁴ Щодо участі в політичних процесах, місцеві вибори на Сході України у 2015 р. були проведені у важких умовах, а 122 містечка, розташованих вздовж лінії розмежування, повинні були скасувати вибори заради безпеки населення, в результаті чого, за підрахунками, близько 525 000 виборців не змогли взяти участь у виборах місцевих органів влади. Ще 1.46 мільйона ВПО також не змогли проголосувати у своїх приймаючих громадах, адже не мали офіційної реєстрації місця проживання.³⁵

³⁰ Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні, 16 серпня – 15 листопада 2016 р., Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ).

³¹ Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні, 16 серпня – 15 листопада 2016 р., УВКПЛ, стор. 24.

³² Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні, 16 серпня – 15 листопада 2016 р., УВКПЛ, стор. 11.

³³ Гельсінська спілка з прав людини (2015 р.).

³⁴ Світовий Банк, Україна: Економічний огляд, вересень 2016 р. <http://www.worldbank.org/en/country/ukraine/publication/ukraine-economic-update-fall-2016>.

³⁵ Так само.

Гендерна рівність та розширення прав і можливостей жінок у Донецькій та Луганській областях

Україна зіткнулася з безпрецедентними проблемами, які заважають жінкам користуватися рівними можливостями та правами. Це особливо стосується жінок, які потерпають від множинних інтерсекціональних форм дискримінації. Серед причин – патріархальне ставлення та стереотипи і глибоко вкорінені системні недоліки, з якими ніколи не боролися, як от слабкий стан верховенства права, низькі можливості інституційних механізмів щодо гендерної рівності, а також відсутність політичної волі. Ситуація в Донецькій та Луганській областях відображає загальну картину по країні, коли жінки недостатньо представлені в політиці, мають обмежений доступ до економічних ресурсів, стикаються з дискримінацією та потерпають від широко розповсюдженого гендерно зумовленого насильства. Крім цього, збройний конфлікт та економічна криза загострюють гендерні нерівності і непропорційно впливають на жінок, зокрема у громадах, що постраждали від конфлікту, тим самим збільшуючи гендерну дискримінацію, бідність серед жінок та ризик гендерного насильства.

Швидкий приплив внутрішньо переміщених осіб створив нові труднощі для обласних та місцевих адміністрацій. Соціальні послуги для населення зникли або значно погіршилися, залишивши жінок без допомоги в догляді за дітьми, літніми особами, людьми з інвалідністю та іншими вразливими членами сім'ї. В обох областях більшість ВПО складають жінки з дітьми та люди похилого віку. Зазвичай такі жінки потерпають від множинної дискримінації, коли мова йде про доступ до працевлаштування, державних послуг та участі у прийнятті політичних рішень.³⁶ Домогосподарства, які утримують внутрішньо переміщені жінки, особливо потерпають від бідності, стереотипів та упереджень. Багато вагітних жінок на ПУТ живуть у злиднях³⁷ і лише невелика частина сімей з вагітними жінками (приблизно 4%) отримують певний вид гуманітарної допомоги. В зонах, що розташовані поблизу лінії розмежування, деякі вагітні жінки не мають можливості регулярно відвідувати лікарів чи мати доступ до медичних закладів.³⁸

Участь жінок у політичному житті

Гендерні квоти в розмірі 30%, запроваджені Законом «Про місцеві вибори» у 2015 р. не принесли очікуваного збільшення представленості жінок в політичному житті України, адже за невиконання квоти не було передбачено жодного

покарання. В середньому, міські ради налічують 18% жінок, і обласні ради – 15%. Ще менше жінок було обрано на вищі посади у місцевих радах.³⁹

За результатами місцевих виборів 2015 року,

³⁶ Міжнародна організація праці (МОП), (2016р.) Оцінка потреб та можливостей зайнятості внутрішньо переміщених осіб в Україні.

³⁷ ЮНІСЕФ/СДС (2016 р.) Оцінка ситуації вагітних жінок на ПУТ Донецької та Луганської областей.

³⁸ Міжвідомча оцінка вразливості (МОВ) (2016 р.).

³⁹ Міжнародна фундація виборчих систем (IFES), Звіт про місцеві вибори в Україні, 2015 р.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

 РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
 ВИСНОВКИ
 СПИСОК ДЖЕРЕЛ

жінки зайняли 36.8% місць у міських радах Донецької області і 33% у Луганській області⁴⁰. На попередніх виборах у Донецькій та Луганській областях, жінки отримали 11% і 10% місць в обласних радах відповідно.⁴¹ Як стало відомо після проведення інтерв'ю, жінки відіграють важливу роль в процесах відновлення та розбудови миру, а також у розвитку громади. Однак вони недостатньо представлені на найвищих рівнях прийняття політичних рішень в областях, через існування ґендерних стереотипів щодо соціальної ролі чоловіка і жінки, а також присутність ґендерної нерівності та дискримінації.

У громадах немає політичної волі або розуміння про невикористаний потенціал жінок як суб'єктів позитивних демократичних змін під час впровадження реформи. Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 підкреслює важливість участі жінок у прийнятті політичних рішень, зокрема в умовах конфлікту. Однак, жінки постійно погано представлені на керівних посадах у деяких з нещодавно

створених територіальних громадах Донецької та Луганської областей⁴². Кількість жінок голів громад складає лише 17%, заступниць голів – 38%, у виконавчих комітетах працює 46% жінок, у радах громад – 49%, і 48% були обрані на посаду старост (представників поселень, які входять до об'єднаних громад).

Представленість жінок у політичному житті на рівні виконавчих посад також залишається низькою. Найбільше жінок працює на посаді державних службовців. У 2015 р. кількість жінок-державних службовців склала 83% у Донецькій області та 80% у Луганській області. В той час, як переважна більшість таких жінок працюють на адміністративних посадах низького рівня⁴³, лише 16% є високопоставленими посадовцями. Такий непропорційний розподіл ще більше кидається у вічі на рівні місцевого управління, адже там на керівних посадах, працює лише 5% жінок, а приблизно 80% жінок-державних службовців займають адміністративні посади найнижчого рівня.⁴⁴

Участь в економічному житті та зайнятість

Через ґендерний розрив та нерівність в економічних можливостях і дискримінацію під час працевлаштування жінки мають обмежений доступ до працевлаштування, доходів та кар'єрного росту. Загалом в Україні, так само як і в Донецькій та Луганській областях, рівень участі жінок та зайнятості на ринку праці є нижчим за чоловіків.

Наявність системних бар'єрів призводить до

горизонтальної та вертикальної професійної сегрегації за ознакою статі на ринку праці, коли жінки отримують нижчу заробітну плату та гірші кар'єрні можливості. Законодавство України забороняє жінкам працювати у понад 500 професіях, тим самим обмежуючи їх можливості працевлаштування⁴⁵. У 2015 р. ґендерний розрив в оплаті праці в Україні склав 25%. Ця цифра сягнула 41% у Донецькій області і 22% у Луганській області. ґендерна диспропорція у середній за-

⁴⁰ Центральна виборча комісія

⁴¹ Фінальний звіт на тему: «Моніторинг участі жінок у виборчих процесах на місцевих виборах України 2015 р., Комітет виборців України, 2015 р.

⁴² Лиманська, Черкаська, Миколаївська, Білокуракинська, Новопсковська, Чмирівська

⁴³ За даними Державної служби статистики України, <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

⁴⁴ Оцінка ґендерних питань в Україні, Світовий банк, 2016 р., стор.16.

⁴⁵ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0051-94>

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

робітній платі сприяє відповідній ґендерній диспропорції у пенсіях (приблизно 30%)⁴⁶. Внаслідок нижчого доходу природньо, що жінки стикаються з вищим ризиком бідності і часто належать до найбільш вразливих груп населення. Жінки складають більшість, коли мова йде про отримання державної соціальної допомоги.⁴⁷

Індустріальні східні області України особливо сильно постраждали від економічної кризи. Виявилось, що шахтарі, зайняті у вугільній промисловості, та працівники залізниці найбільше постраждали від збройного конфлікту, адже дві вищезгадані галузі або припинили роботу, або значним чином скоротили свою діяльність. Приблизно 70% працівників залізниці – це жінки.⁴⁸ Загалом в Україні жінки мають вищий рівень освіти ніж чоловіки: частка жінок, які навчаються у вищих навчальних закладах, у 2013 р. сягнула позначки у 86%, а частка чоловіків склала 72%.⁴⁹ Однак, у Донецькій та Луганській області ситуація виглядає навпаки: лише близько 35% жінок навчалися в університетах і 37% мали професійно-технічну освіту, в той час як для чоловіків ці показники становили 39% і 46% відповідно.⁵⁰

Через існування традиційних репродуктивних ролей, жінки продовжують бути непропорційно залученими до неоплачуваної праці. Нестача якісних соціальних послуг у громадах, які приймають ВПО, суттєво посилила цей тиск на внутрішньо переміщених жінок, які повинні ще більше піклуватися про дітей, літніх членів родини або членів родини з інвалідністю. Жінки беруть на себе від-

повідальність за соціальне і фінансове благополуччя родини, водночас вирішуючи домашні проблеми та піклуючись про житло у приймаючих громадах, хоча і без того мають обмежені ресурси. Положення жінок, які проживають у сільській місцевості, гірше від положення чоловіків, які проживають у сільській місцевості, або тих жінок і чоловіків, які проживають у містах.⁵¹

Внутрішньо переміщені жінки з дітьми стикаються з особливими труднощами при працевлаштуванні, через брак закладів по догляду за дітьми або родинних зв'язків. Жінки нарікають, що вони прикуті до домогосподарства і догляду за дітьми.⁵²

Жінки становлять більшість безробітних ВПО, а частота довготривалого безробіття серед внутрішньо переміщених жінок є вищою, ніж серед чоловіків. Проблеми, з якими зіштовхуються жінки-ВПО при працевлаштуванні, включають: (i) існування стереотипів на ринку праці стосовно жінок, літніх людей та ВПО; (ii) небажання роботодавців наймати осіб з непідконтрольних уряду територій; (iii) потреба у навчанні або наявності фаху та досвіду, який не відповідає потрібному набору навиків; (iv) відсутність документів, необхідних для прийому на роботу (записи в трудовій книжці від попередніх працедавців). Жінки-ВПО в якості робочої сили потерпають від: (i) розриву в оплаті праці; (ii) дискримінації при прийомі на роботу та збереженні робочого місця; та (iii) дискримінації у кар'єрному рості. Ще однією перепоною є погана обізнаність жінок-ВПО про свої права людини.⁵³

⁴⁶ Оцінка ґендерних питань в Україні, Світовий банк, 2016 р., стор. 65.

⁴⁷ Оцінка ґендерних питань в Україні, Світовий банк, 2016р., стор. 67.

⁴⁸ Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні, 16 серпня – 15 листопада 2016 р., УВКПЛ.

⁴⁹ Так само.

⁵⁰ Міжвідомча оцінка вразливості 2016 р. (попередні дані).

⁵¹ ПРООН/ Уповноважений Верховної Ради України з прав людини 2015 р., Комплексне дослідження становища жінок, які проживають у сільській місцевості України.

⁵² УВКБ ООН, Спільна оцінка потреб в Україні 2017 року.

⁵³ Як зазначалося під час обговорень у фокус групах, проведених УВКБ ООН, 2016

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

 РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
 ВИСНОВКИ
 СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Гендерно зумовлене насильство

Велике зосередження військових та воєнізованих формувань на Сході України, зокрема поблизу лінії розмежування, укупі з розповсюдженням зброї, поганим дотриманням правопорядку та безкарністю злочинців. Все це збільшило ризик гендерно зумовленого насильства, зокрема по відношенню до жінок- і дівчат-ВПО.⁵⁴ Рівень психічних розладів (серед них переважаючими є посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), депресії та почуття тривоги) є вищим серед жінок-ВПО ніж чоловіків.⁵⁵ Крім того, більшість ВПО мають поганий доступ до необхідної медичної допомоги.⁵⁶ Через низьку ефективність органів правопорядку та служб у подоланні гендерно зумовленого насильства, жертви ГН нечасто звертаються по допомогу. Ще до початку конфлікту, про гендерно зумовлене насильство нечасто повідомляли через існування стигми та культури замовчування, недосконалі механізми реагування, неспроможну законодавчу систему та обмежену кількість послуг з медичної та психологічної допомоги. Жінки схильні звертатися до правоохоронних органів лише у випадках, коли насильство загрожує життю.⁵⁷ В умовах конфлікту ці проблеми зросли.

Жінки-ВПО особливо вразливі до різних форм насильства в умовах конфлікту, включаючи приниження, образи, залякування, шантаж, словесні погрози, фізичне насильство, конфіскацію грошей і майна або офіційних документів, примусову

неоплачувану роботу та непристойні коментарі сексуального характеру. Дослідження проведене Фондом народонаселення ООН (ЮНФПА)⁵⁸ підтвердило підвищену вразливість жінок до різних форм насильства в умовах конфлікту: відсоток внутрішньо переміщених жінок, які повідомляли про принаймні один випадок насильства за межами сім'ї, у три рази перевищував відповідний відсоток місцевих жінок, які пережили насильство у приймаючих громадах (15.2% проти 5.3% респондентів).

У той час, як сексуальне насильство (СН), пов'язане з конфліктом зросло, досі немає достатньо доказів та даних по цій проблемі. Юристи, представники поліції, прокурори та судді не мають достатньо знань про те, як правильно документувати, розслідувати та розглядати справи пов'язані з СН в умовах конфлікту. Крім того, існує нестача представників з експертно-криміналістичної служби, що в свою чергу, ускладнює процес проведення розслідувань щодо СН в умовах конфлікту.⁵⁹ У 2016 р. УВКПЛ продовжило фіксувати випадки СН в умовах конфлікту та гендерно зумовленого насильства: погрози зґвалтування та інші форми сексуального насильства використовуються в якості проявів поганого ставлення і знущань в контексті самочинного чи незаконного утримання людей в неволі, направлені як проти чоловіків, так і проти жінок.⁶⁰

⁵⁴ Огляд гуманітарних потреб, 2017р., Управління ООН з Координації Гуманітарних Питань (УКГП)

⁵⁵ Переважання: ПТСР 32% (22% для чоловіків і 36% для жінок), депресії 22% (16% для чоловіків, 25% для жінок) і почуття тривоги 18% (13% для чоловіків, 20% для жінок), «Приховані наслідки конфлікту: проблеми психічного здоров'я та доступ до послуг серед ВПО в Україні», організація «International Alert», «Глобальна ініціатива у психіатрії», Лондонська школа гігієни і тропічної медицини, Київський міжнародний інститут соціології, 2017 р., стор.16

⁵⁶ Так само.

⁵⁷ Оксана Хомей. Зволікати не можна, ратифікувати! Стамбульська Конвенція та протидія насильству щодо жінок.

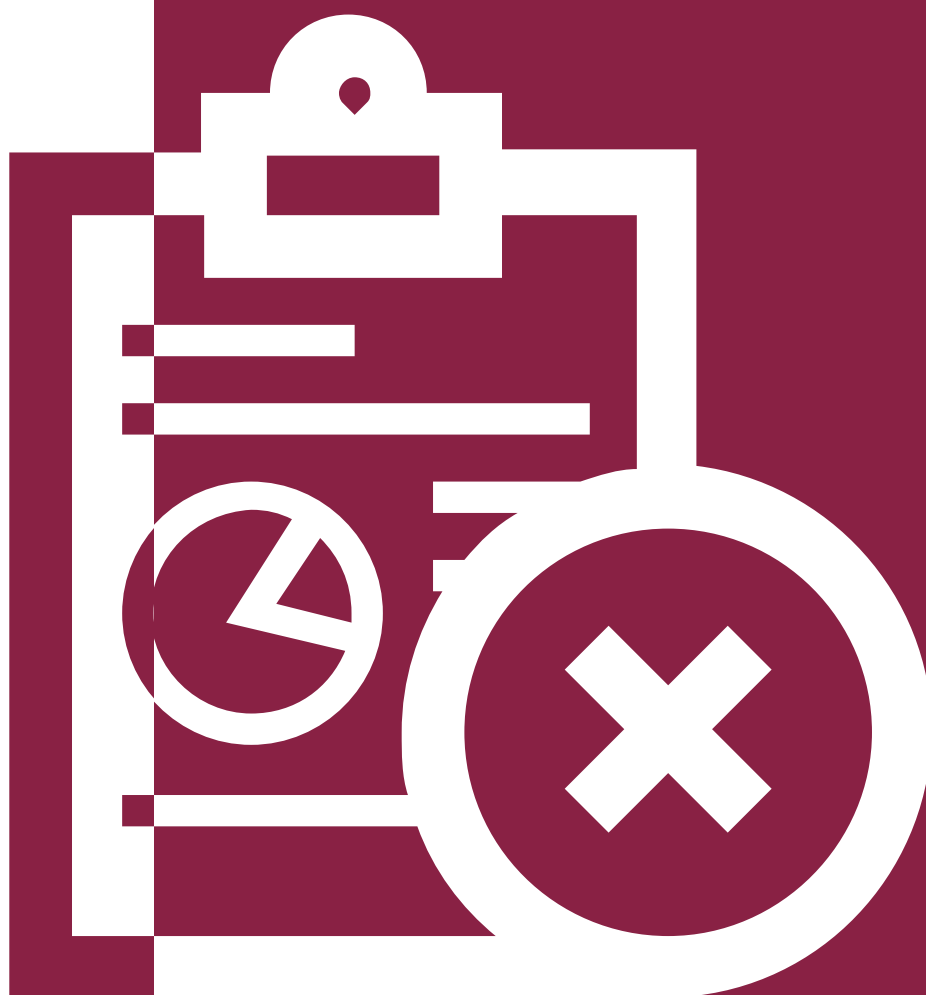
⁵⁸ Гендерно зумовлене насильство у регіонах постраждалих від конфлікту в Україні, ЮНФПА (2015 р.); стор.6.

⁵⁹ Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, в Україні, 14 березня 2014 р. – 31 січня 2017 р., УВКПЛ.

⁶⁰ Звіти щодо ситуації з правами людини в Україні, 2016 р., УВКПЛ.

ЧАСТИНА 3

Результати аналізу вразливості

ВРАЗЛИВІ ГРУПИ ЖІНОК ТА ЧОЛОВІКІВ НА ТЕРИТОРІЯХ ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВІД КОНФЛІКТУ

Цей розділ розглядає вразливі групи, які було виявлено в Донецькій та Луганській областях, і базується на первинних даних, отриманих під час польової роботи на місцях⁶¹, а також аналізує вторинні джерела і дослідження. Аналіз базується на наступних принципах підходу, заснованого на правах людини: Рівність та Недискримінація; Участь і Соціальне включення; Звіт-

ність і Верховенство права. Аналіз визначає фактори та проблеми, які стали на заваді участі та соціального включення для «користувачів» прав, і рівень дискримінації та відсутність справедливості, з якими вони стикаються, а також фактори, пов'язані з недотриманням верховенства права і звітності та прозорості роботи гарантів цих прав.

ПРИНЦИПИ ПІДХОДУ, ЩО БАЗУЄТЬСЯ НА ПРАВАХ ЛЮДИНИ

Рівність та Недискримінація: кожна особа є рівною з іншими людьми на основі вродженої гідності, характерної для кожної людини. Всім людям належать права людини без жодної дискримінації за ознакою расової та етнічної приналежності, кольору шкіри, статі, віку, мови, релігійних, політичних чи інших поглядів, національного чи соціального походження, наявності фізичних вад, розміру власності, місця народження чи інших характеристик, як це пояснюється правозахисними організаціями.

Участь і Соціальне включення: кожна особа і всі люди мають право на активну, вільну і цілеспрямовану участь і внесок у громадські, економічні, соціальні, культур-

ні та політичні події, в яких можуть бути реалізовані права людини та фундаментальні свободи.

Звітність і Верховенство права: держава та інші гаранти прав несуть відповідальність за дотримання прав людини. В цьому відношенні вони повинні брати до уваги закони та стандарти, передбачені інструментами з дотримання прав людини. У разі невиконання ними цих обов'язків, постраждалі «користувачі» прав мають право подавати скаргу на відповідне відшкодування до компетентного суду або інших правозахисних органів у відповідності до правил та процедур, передбачених законом.

Джерело: Підхід, заснований на правах людини, для співпраці з метою розвитку: До взаєморозуміння між агентствами ООН

⁶¹ У разі, якщо посилання до певного звіту не вказуються, це означає, що дані та точки зору було взято з інтерв'ю проведених з респондентами під час роботи на місцях. Всі цитати у цьому розділі – це думки, висловлені респондентами під час інтерв'ю. Якщо ім'я людини не вказується, це означає, що особа хотіла зберегти анонімність.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ (ВПО)

На сьогодні Донецька та Луганська області стали домівкою для приблизно половини ВПО України. Станом на січень 2017 р. у Донецькій області було зареєстровано 559 900 ВПО, а в Луганській області 292 000.⁶² Серед ВПО Донецької і Луганської областей є чоловіки і жінки всіх вікових категорій та соціально-економічного статусу, які в умовах конфлікту та через внутрішню нестабільність і порушення прав людини в межах їх власної області, були змушені переїхати з НПУТ на ПУТ. Тому ВПО, як група населення, включає багато підгруп, зокрема літні люди, люди з інвалідністю, сім'ї з єдиним годувальником та люди, які живуть з ВІЛ/СНІД. Важливо зазначити, що більшість проблем з якими стикаються ВПО, також стосуються і приймаючих громад, хоча і в меншій мірі. Це особливо актуально в контексті реформи децентралізації та потреби знайти спільне вирішення проблем у багатьох ситуаціях.

Жінки і діти становлять більшу частину ВПО (58% і 8% відповідно)⁶³. Соціальна допомога перестала надаватися або була значно скорочена, що змусило жінок самостійно піклуватися про дітей, літніх людей, людей з інвалідністю та інших вразливих членів сім'ї. Більшість безробітних ВПО – це жінки, і частота довготривалого безробіття серед жінок-ВПО більша, ніж серед чоловіків. До труднощів з якими стикаються жінки-ВПО при працевлаштуванні належать: (i) існування стереотипів на ринку праці стосовно жінок, літніх людей та ВПО; (ii) небажання працевлаштувати осіб з невідповідних

ЖІНКА, 53 РОКИ

«Останні 25 років я була професором в університеті і працювала хірургом. Можна сказати, що ми власними руками збудували наше життя і нашу оселю. Наша робота забезпечувала нам достойне життя та повагу жителів Донецька. Раніше кожного місяця ми ходили в театр. А тепер у нас нічого не лишилося, ми змушені знімати невеличку квартиру. Я навіть повинна ховати нашого собаку від сусідів, адже власник квартири проти тварин. Важко залишитись ні з чим у 50 років. А найгірше те, що у нас просто не залишилось достатньо часу аби розпочати все з початку».

уряду територій; (iii) потреба у навчанні чи наявність фаху або досвіду, який не відповідає потрібному набору навиків; (iv) відсутність документів необхідних для прийому на роботу (записи у трудовій книжці від попередніх працевлаштувань).⁶⁴

Через збільшення кількості самотніх матерів та домогосподарств, які утримують жінки, що пов'язано з переселенням в умовах конфлікту та старінням населення, зростає потреба у соці-

⁶² Міністерство соціальної політики України, січень 2017 р.

⁶³ Огляд гуманітарних потреб 2016, Звіт Гуманітарної групи України, 2016 р. <http://www.un.org.ua/ua/publikatsii-ta-zvity/un-in-ukraine-publications/3699-ohliad-humanitarnykh-potreb-v-ukraini-2016>

⁶⁴ Згідно з даними, отриманих під час дискусій у фокус групах, проведених УВКБ ООН, 2016 р.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
 ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
 ВИСНОВКИ
 СПИСОК ДЖЕРЕЛ

альній допомозі, зокрема на територіях, що постраждали від конфлікту. Такі демографічні зміни, разом із обмеженими можливостями жінок у працевлаштуванні, існуванням традиційних ґендерних ролей та зростанням неоплачуваної роботи, пов'язаної з доглядом за людьми, вимагають політичного та законодавчого вирішення на національному рівні, а також практичних рішень на децентралізованому місцевому рівні.⁶⁵

Після того, як у грудні 2014 р. уряд призупинив виплату соціальної допомоги та закриття офіси центрального банку на НПУТ, деякі літні люди зареєструвалися як ВПО на ПУТ, з метою отримання пенсій та допомоги, і тому мають постійно їздити туди і назад аби отримати кошти.⁶⁶ Немає точних даних щодо кількості ВПО, які повернулись додому на Схід України.⁶⁷ Як повідомлялося під час проведення АВ, дуже часто ВПО не мають коштів на оренду житла, адже вони часто безробітні чи мають невеликий дохід, і не отримують пенсії. В результаті, вони повертаються до своїх домівок на НПУТ.⁶⁸

За даними обстеження домогосподарств ВПО Луганської і Донецької областей, проведеного у 2016 р., тоді було недостатньо даних про людей, які повертались до своїх домівок: 92% домогосподарств ВПО повідомили, що не мають наміру повертатися додому в наступні півроку. Під час обстеження домогосподарств внутрішньо переміщених осіб респонденти також висловили занепокоєння щодо наявності вільного вибору та поінформованого вибору. Серед опитаних 43% висловили бажання повернутися у випадку, якщо умови будуть сприятливими, щоб зробити це без ризику для життя. Однак, майже чверть сказала, що за жодних умов не збирається по-

ПЕНСІОНЕРКА, БЛИЗЬКО 65 РОКІВ, РАЗ НА МІСЯЦЬ ЇЗДИТЬ ДО КРАМАТОРСЬКА, ЩОБ ОТРИМАТИ СВОЮ ПЕНСІЮ

«Я була змушена повернутися, а що ще я могла зробити? Там я принаймні маю дах над головою... Спочатку я хотіла зібрати свої речі і втекти, але пізніше мої сусіди, які теж повернулися, сказали, що на іншій стороні на мене нічого не чекає... Я також переживала, що коли я поїду з дому, вони (представники невідомої влади) заберуть мою квартиру і все, зарплати чого я працювала все своє життя... Я б так не пережила... Я знаю, що говорять про людей у моїй ситуації, нас тут називають «туристами»... Було б смішно, якби не було так боляче від цих слів... Я все своє життя працювала заради цієї пенсії, а зараз вони наважуються називати мене «туристкою» і «непатріоткою!» Мені б хотілося, щоб вони побули б хоч трохи на моєму місці, і тоді я б подивилася, чи вони сказали б про себе такі слова!»

вертатися до рідних осель.⁶⁹ Тому необхідне подальше дослідження про роль зростання витрат на житло та обмежені можливості для заробітку – це дві найчастіше згадувані причини можливого повернення додому. Важливий також вік, адже літні люди рідше готові переселитися та залишати свою домівку і майно.

⁶⁵ Звіт про соціально-орієнтований ріст та політику у питаннях працевлаштування, «Жінки ООН» - Європа і Центральна Азія, 2017 р.

⁶⁶ Звіт про поточну ситуацію No.37 від 24 квітня, 2015 р., УКГП, Україна.

⁶⁷ Аналіз даних про ВПО України. Центр моніторингу внутрішнього переміщення <http://www.internal-displacement.org/europe-the-caucasus-and-central-asia/ukraine/figures-analysis>.

⁶⁸ Згідно з даними управління соціальних служб обласних адміністрацій та інформацією, отриманою від внутрішньо переміщених жінок під час зустрічей з ВПО.

⁶⁹ Міжвідомча оцінка вразливості на підконтрольних уряду територіях України Луганської і Донецької областей, листопад, 2016 р. Національна робоча група з гуманітарних питань, стор.19.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
 ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
 ВИСНОВКИ
 СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Рівність і недискримінація

Стосунки з приймаючою громадою різняться в залежності від місцезнаходження і тривалості сумісного проживання. Ставлення стало змінюватися після прибуття першої хвилі ВПО. Після початку конфлікту у 2014 р. представники/-ниці громад зустрічали багатьох ВПО з почуттям солідарності та розуміння. Вони надавали допомогу, включаючи безкоштовне житло, їжу, одяг та іграшки для дітей. Але з часом плину конфлікту почуття солідарності і допомоги змінилися роздратуванням і байдужістю по відношенню до ВПО. Деякі з опитаних ВПО повідомили, що вони відчували, як їх сприймали в якості тягаря для приймаючих громад. Також час від часу ВПО сприймають як осіб, які безкоштовно користуються економічними благами, отримуючи гуманітарну допомогу в негрошовій формі або фінансову допомогу, яку надають міжнародні організації, місцеві НУО та церкви. Один місцевий житель сказав нам: «Ми стикаємося з такими самими проблемами, що і вони, але отримуємо менше допомоги». Інші жителі зазначили: «Наші ресурси обмежені, вже майже не лишилося чим ділитися».

Серед ВПО декілька груп жінок потерпають від множинних форм дискримінації. До них належать: жінки з інвалідністю, жінки-рома, самотні матері, вагітні жінки, вдови, літні жінки та ЛБТ-жінки⁷⁰. Жінки, які належать до цих груп, стикаються з особливими труднощами після

ЖІНКА, 49 РОКІВ

«Я знаю, що зараз усім нелегко. Але я не прошу благодійної допомоги! Все, що мені треба – це рівні можливості при працевлаштуванні чи отриманні банківського кредиту. Мені набридло бути в очах інших якимось чужинцем. Господи Боже, я ж ваша співгромадянка, яка живе лише на відстані 10 км від вас «з неправильного боку від паркану».

переселення, коли вони не мають доступу до спеціалізованої допомоги. За підрахунками, 4% ВПО – це люди з інвалідністю, які стикаються з труднощами під час перетину пунктів контролю і не мають доступу до соціальної допомоги.⁷¹ Серед ВПО, потреби представників ЛГБТІ-спільноти здебільшого ігнорувалися, якщо не врахувати зусилля неурядових організацій, коли було організовано притулок для представників ЛГБТІ, які втекли із зони конфлікту.⁷²

З іншого боку, місцеві жителі/-льки також зазначили, що з появою ВПО з'явилися нові на-

⁷⁰ Комітет ООН з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок, Заключні зауваження до восьмої періодичної доповіді України, 3 березня 2017 р.

⁷¹ Права осіб з інвалідністю в умовах озброєного конфлікту на Сході України, Аналітичний звіт Української Гельсінської спілки з прав людини, Київ, 2016 р.

⁷² Доповідь про гендерний аналіз, USAID/Україна, 2017 р.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

вики, яких раніше не вистачало, а також новий рівень знань та сил, характерних для великих урбанізованих територій. Один житель Северодонецька, представник місцевої НУО, зазначив, що завдяки ВПО у місті з'явилося більше послуг, яких раніше не було, зокрема з'явилися ресторани, перукарні і навіть театр.

Загалом вважається, що жінкам-ВПО легше пристосуватися до життя у приймаючих громадах і що вони здатні будувати професійні і соціальні зв'язки швидше за чоловіків. Чоловіки-переселенці повідомляли, що до них ставляться як до «зрадників» і звинувачують їх у небажанні «служити своїй батьківщині», коли вони відмовляються вступати до лав армії. Також молоді чоловіки повідомляли, що почуваються залишеними поза увагою, скаржаться на дискримінацію та нестачу підтримки, оскільки вони не мають права на пенсії або фінансову допомогу і не відповідають жодним критеріям для отримання гуманітарної допомоги.

Крім того, респонденти розповідають, що у багатьох переміщених сім'ях чоловіки здебільшого залишилися без роботи. Тому жінки повинні нести тягар єдиного годувальника (часто покладаючись на соціальну допомогу) і водночас доглядати за дітьми та виконувати домашні обов'язки. Внутрішньо переміщені жінки повідомляють, що основними причинами відмови у працевлаштуванні є: стереотипи на ринку праці стосовно жінок, літніх людей та ВПО; небажання роботодавців наймати осіб з невідконтрольними урядом територій; невідповідність в освіті, фаху та досвіді; відсутність документів необхідних для прийому на роботу (записи у трудовій книжці від попередніх працедавців). Жінки-ВПО з дітьми стикаються з проблемами під час пошуку роботи через складнощі у доступі до дитячих

КОМІТЕТ ООН З ЛІКВІДАЦІЇ ВСІХ ФОРМ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЩОДО ЖІНОК ЗАКЛИКАЄ ДЕРЖАВУ-УЧАСНИЦЮ:

- Зважати на особливі потреби різних груп жінок-ВПО, які потерпають від багатьох форм дискримінації, включаючи вдів, жінок з інвалідністю, літніх жінок, жінок-рома, ЛГБТІ-жінок, та вжити довгострокових заходів з урахуванням потреб внутрішньо переміщених жінок і дівчат;
- Забезпечити для внутрішньо переміщених жінок і дівчат належний доступ до медичних послуг, освіти, харчування, житла, вільного пересування, реєстрації, соціальних пільг і можливостей, для надійної справедливості та тривалих рішень, а також стабільних можливостей для працевлаштування.

Джерело: Заключні зауваження до восьмої періодичної доповіді України, 3 березня 2017 р.

садочків – для жінок, які повинні доглядати за своїми дітьми, прийнятними є лише неповна зайнятість або самостійна підприємницька діяльність, але це забезпечує менший дохід.⁷³

В результаті девальвації української гривні та росту інфляції підвищилися ціни на продукти харчування. Особливою складністю для ВПО є

⁷³ Національна система моніторингу ситуації ВПО у березні-червні 2016 р. (МОН).

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
 ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
 ВИСНОВКИ
 СПИСОК ДЖЕРЕЛ

те, що їхні доходи суттєво зменшилися, і це відобразилося на середньому бюджеті домогосподарства, відповідно зменшилася сума, яку вони можуть витратити на продукти харчування. Велика частина ВПО не мають інших альтернатив і змушені купувати продукти (на відміну від можливості вирощувати їх). Це призвело до обмеженої кількості доступних продуктів, а м'ясо і риба стали «предметами розкоші».

Починаючи з лютого 2016 р., уряд припинив соціальні виплати і видачу пенсій для 600 000 ВПО до того часу, поки вони не підтвердять дійсність своїх довідок ВПО (у рамках процесу перевірок). Це стало причиною великої стурбованості, адже 58.8% переміщених осіб у Донецькій і 72.6% ВПО у Луганській області є пенсіонерами⁷⁴, серед яких більше ніж 70% становлять жінки.⁷⁵ Респонденти засвідчили, що в багатьох випадках, у домогосподарствах, зокрема з одним годувальником, покладаються на пенсії як на основне джерело доходу.

Всі з 51 опитаних ВПО висловили незадоволення стосовно існуючої процедури отримання від держави довідок, які дозволяють ВПО отримувати пенсії, соціальну грошову допомогу, пільги та інші види виплат. Всі респонденти зазначили, що процес реєстрації є складним і обтяжливим. Головними перешкодами для користування своїми правами є обмежена інформація про офіційні права і відсутність «єдиного вікна» для отримання допомоги. В обох областях ВПО дуже скаржилися на зобов'язання повторно реєструватися кожні півроку для того, щоб в подальшому мати можливість отримувати грошову допомогу.

Наприклад, надання медичних послуг в Україні пов'язане із місцем реєстрації громадян. ВПО знаходяться у більш складній ситуації, ніж інші жителі країни, тому що часто їм не вдається отримати офіційну реєстрацію. Це означає, що вони мають право на отримання лише невідкладної допомоги. Часто спеціалізовані медичні послуги необхідно шукати у різних областях, адже доступ до головних міст – Донецька і Луганська – ускладнився. Дані, отримані в результаті роботи на місцях, показали, що 20% внутрішньо переміщених сімей і 19% непереміщених повідомили, що в їх родинях є один або більше членів сім'ї з інвалідністю.⁷⁶

Зміна місць надання державних послуг негативно позначилася на людях, які залежать від таких закладів, тому що доступ до них значно погіршився. Багато ВПО, особливо жінки, повідомляли про труднощі у пошуку місця в дитячих садках – особливо ті жінки, які переселилися на пізнішому етапі конфлікту, або ті, які проживають у сільській місцевості. Водночас ВПО зазначили, що у разі, якщо їх дітям надавався пріоритет при прийомі у дитячий садок, це викликало обурення у приймаючій громаді з боку сімей, які стояли в черзі.

Іншою великою перепорою в реалізації своїх прав є той факт, що багато ВПО мають документи, видані невизнаними органами НПУТ. Українське законодавство вимагає, щоб ці особисті документи громадян визнавали законними через рішення суду. Але ця законна процедура є довготривалою і дорогою для багатьох ВПО, але вони змушені діяти за такою схемою, оскільки від-

⁷⁴ Міністерство соціальної політики (січень 2017 р.).

⁷⁵ Міжвідомча оцінка вразливості на підконтрольних уряду територіях України Луганської і Донецької областей, листопад, 2016 р. Національна робоча група з гуманітарних питань та Огляд гуманітарних потреб України 2017 р.

⁷⁶ Так само.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

сутність свідоцтва про народження, наприклад, може означати відсутність права на соціальні пільги, освіту чи медичні послуги. Відсутність визнаного свідоцтва про смерть унеможлиблює процес успадкування чи права на власність.

Доступ до житла залишається величезною проблемою. Респонденти/-тки з обох областей повідомили, що ціни на оренду та комунальні послуги від початку конфлікту суттєво зрос-

ли, що ускладнило процес пошуку придатного і доступного житла для ВПО. Багато ВПО розповіли, що деякі власники неохоче погоджувалися орендувати житло, а деякі орендодавці вимагали оплатити за проживання на один рік вперед, тому що не вірили у спроможність ВПО регулярно платити за послуги. Були також випадки, коли власники анулювали вже погоджені домовленості щодо оренди після того, як дізнавалися, що орендарі були ВПО.

Участь та соціальне включення

Багато ВПО, з якими було проведено інтерв'ю, говорили, що почуваються «громадянами другого сорту». Деякі навіть описували свою ситуацію, як таку, що «не має майбутнього» та «безнадійною». Як громадяни України, ВПО мають право голосувати та брати участь у політичному та громадському житті. Однак ВПО не змогли проголосувати на місцевих виборах, що проводилися по всій Україні у жовтні 2015 року. Більше того, українське законодавство вимагає, щоб виборці реєстрували місце свого офіційного проживання там, де вони хочуть голосувати. Таким чином, ВПО стикаються з вибором – зареєструватися на місці постійного проживання та мати змогу голосувати або втратити свій статус ВПО та відповідні соціальні пільги. Під час інтерв'ю ВПО називали це порушенням їхніх прав та фактором, який заважає їм сповна брати участь у житті своїх громад. Вони також вважали, що оскільки їхню присутність вважають «тимчасовою», влада не

**ЧОЛОВІК,
46 РОКІВ**

«Коли справа доходить до сплати рахунків та податків, нас вважають громадянами України. Але коли справа доходить до голосування у громаді, де ми живемо, у нас немає жодних прав».

схильна консультувати їх або представляти їхні потреби. Загалом, це вказує на брак сталих та довготермінових рішень для ВПО, що заважає їхній інтеграції у приймаючих громадах та обмежує їхній доступ до базових послуг та участь у громадському та політичному житті.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Підзвітність та верховенство права

Все більше внутрішньо переміщених жінок та дівчат потребують довгострокового втручання держави для забезпечення доступу до основних послуг та захисту. Відзначаючи прийняття Закону «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» («Закон про ВПО») у жовтні 2014 року, а також низки постанов та наказів про допомогу внутрішньо переміщеним жінкам, Комітет стурбований у зв'язку з браком заходів з їх виконання. Внутрішньо переміщені жінки, зокрема жінки похилого віку та жінки з інвалідністю, перебувають у зоні підвищеного ризику сексуального насилля та сексуальної експлуатації або вже зазнали його. Вони також стикаються з погіршенням і без того важких умов життя та труднощами, пов'язаними з доступом до реєстрації та свободи пересування, а також з обмеженими можливостями працевлаштування.⁷⁷

Всі респонденти АВ звітували, що різноманітні адміністративні процедури, які існують для ВПО, не є прозорими та доступними в Луганській та Донецькій областях. Здається, що існує велика прірва між тим, що передбачається законодавством, і тим, що насправді відбувається на практиці. Той факт, що населення багатьох районів ПУТ в обох областях подвоїлося або потроїлося за короткий період часу, створив обмежені можливості та багато вразливих сторін як для уповноважених органів, так і для «користувачів прав».

У відповідності до Загальних рекомендацій №30 (2013), Комітет ООН з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок закликав уряд Укра-

ЖІНКА, 39 РОКІВ

«Навіть коли ми знаємо, на що ми маємо право, кому скаржитися, коли вони (влада) відмовляються вас навіть слухати? Ви вчитеся бути терплячим і щасливим тому, що вони вам дають».

їни забезпечити дотримання верховенства права, ефективного та невідкладного забезпечення правосуддя з урахуванням гендерно-чутливого підходу. Своїми пріоритетними завданнями уряд має визначити заходи для ефективної боротьби з корупцією та безкарністю і запровадити потужні механізми підзвітності, виділивши належні людські, технічні та фінансові ресурси для виконання законів у відповідності з правами жінок, визначеними Конституцією та CEDAW. Комітет також закликає уряд задовольнити особливі потреби різних груп ВПО та забезпечити довгострокові заходи для виконання наступних завдань: задовольнити потреби внутрішньо переміщених жінок та дівчат; забезпечити ефективне впровадження закону про ВПО шляхом видання наказів для забезпечення його дієвості; забезпечити для внутрішньо переміщених жінок та дівчат належний доступ до медичних послуг, освіти, харчування, житла, вільного пересування, ре-

⁷⁷ Комітет ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок, Заключні зауваження до восьмої періодичної доповіді України, 3 березня 2017 р.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

естрації, соціальних пільг і можливостей для надійної справедливості та тривалих рішень, а також стабільних можливостей для працевлаш-

тування. Однак, ці заходи ще належить включити в реформу децентралізації та її запровадження в Донецькій та Луганській областях.

ЛЮДИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Кількість людей з інвалідністю, отриману в результаті конфлікту, значно зросла, але точні цифри виміряти важко. Понад 372 000 осіб у Донецькій та Луганській областях мають інвалідність, серед них – 21 200 дітей. Було кілька хвиль переселення до ПУТ, що включало близько 60 000 людей з інвалідністю.⁷⁸

Жінки з інвалідністю продовжують стикатися зі значними обмеженнями повної реалізації сво-

їх прав в порівнянні з чоловіками та іншими жінками. Тягар, який несуть жінки, піклуючись про дітей або інших членів родини з інвалідністю, не отримує достатньої уваги. Існує дуже обмежена кількість професійних психологічно-консультаційних центрів для жінок з інвалідністю, які виховують дітей, або для сімей, де виховується дівчинка з інвалідністю. Така ситуація створює «бар'єри щодо інтеграції жінок та дівчат з інвалідністю в суспільство».⁷⁹

Рівність та відсутність дискримінації

Більшість людей з інвалідністю, з якими було проведено інтерв'ю, наголошували на тому, що їхня соціальна ізоляція пов'язана з браком доступної інфраструктури, що призводить до браку контактів із зовнішнім світом. Дискримінація здебільшого спричинена неефективністю державних механізмів для вимоги дотримання стандартів доступності в діючих нормах будівництва та накладання штрафів за недотримання. В результаті, людина в інвалідному візку має труднощі із працевлаштуванням не через її або його стан та можливості, а через відсутність доступності громадських автобусів, будівель, магазинів та ін. Люди з інвалідністю також сти-

**ЧОЛОВІК,
27 РОКІВ**

«Інколи в мене таке відчуття, що світ не знає, що я існую... Той факт, що я не можу рухати ногами, не означає, що в мене немає власної думки щодо того, що зараз відбувається в моїй області!»

⁷⁸ Європейська асоціація постачальників послуг для людей з інвалідністю (EASPD), 2014).

⁷⁹ «Загублені права», Альтернативний звіт громадських організацій щодо виконання Конвенції ООН про права людей з інвалідністю (CRPD), 2012, Україна.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
 ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
 ВИСНОВКИ
 СПИСОК ДЖЕРЕЛ

каються зі складнощами при отриманні соціальних пільг через обмеження пересування та обмежену мобільність. ВПО з інвалідністю можуть не мати документів, необхідних для доведення того, що у них інвалідність. Такі особи можуть стикнутися із ще складнішими труднощами при доступі до послуг.

Літні люди з інвалідністю, а також ті, хто проживає в колективних центрах, - це одна з найбільш вразливих груп, яка страждає від обмеженого доступу до послуг охорони здоров'я. Для багатьох з них немає придатних для інвалідних візків автобусів, які курсують між колективними центрами та найближчим містом. Неурядові організації, які надають гуманітарну підтримку, звітують про відсутність підгузків для дорослих людей похилого віку або туалетів для людей з інвалідністю. Жінки з інвалідністю стикаються із ще більшими проблемами гігієни через особливі фізіологічні потреби.

На підконтрольних уряду територіях ВПО з інвалідністю стикаються зі складнощами при отриманні належного житла, яке б підходило для їхніх особливих потреб. Неналежне житло ув'язнює людей похилого віку та людей з інвалідністю в їхніх помешканнях, обмежуючи їхню незалежність, можливість доступу до необхідних послуг та можливість залучення до соціальної активності. Крім цього, брак спеціальних пристосувань для людей з інвалідністю (як от, туалетні сидіння, протипролежневі матраци) може призвести до серйозного погіршення стану здоров'я. Направлення до спеціальних установ для людей з інвалідністю часто призводить до розділення з пі-

клувальниками та членами родини та призводить до ще більшої ізоляції та браку інтеграції.

Жінки потерпають від різних форм дискримінації у кількох сферах. Особливі проблеми, які зазначили організації людей з інвалідністю, включають дискримінаційне ставлення в доступі до послуг репродуктивного здоров'я та планування сім'ї, ґендерно зумовлене насильство (і зокрема брак інформації про жінок з інвалідністю серед даних про постраждалих, а також недорозвинені послуги та доступ до цієї групи), обмежений доступ до правосуддя та відсутність представлення в органах законодавчої та виконавчої влади та на посадах, де приймаються рішення.

Можливості працевлаштування для людей з інвалідністю, особливо жінок, у східній Україні дуже низькі, що сильно впливає на їхню здатність впоратися із ситуацією. Серед працюючих людей з інвалідністю значна частка має неповну зайнятість, отримує заробітну плату менше мінімальної або працює на робочих місцях, що не відповідають їхньому освітньо-кваліфікаційному рівню. Більше того, цивільні особи, які отримали інвалідність внаслідок поранень, зумовлених конфліктом, не мають доступу до соціальних пільг або безкоштовної медичної допомоги та реабілітації. Відповідно до Альтернативного звіту України про виконання Конвенції ООН про права людей з інвалідністю (CPRD), люди з інвалідністю недостатньо залучені до ринку праці, і більшість з них залишаються безробітними або кинули спроби шукати роботу. Немає даних з розподілом за статтю⁸⁰.

⁸⁰ «Загублені права», Альтернативний звіт громадських організацій щодо виконання Конвенції ООН про права людей з інвалідністю (CPRD), 2012, Україна. Стор. 14.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Участь та соціальне включення

Окрім голосування, участь в публічному та політичному житті серед людей з інвалідністю залишається на дуже низькому рівні. Це відбувається через брак належної інфраструктури для доступу до публічного простору, а також через їхній страх подальшої маргіналізації. Деякі респонденти казали, що не хотіли «виставлятися» і публічно виступати проти певної політики або підходів на місцевому та регіональному рівні через побоювання втратити «і те невеличке, що в нас є».

Рівень участі в громадському житті серед людей з інвалідністю є низьким, за виключенням деяких груп активістів, які заснували неурядові організації. Низькі доходи людей з інвалідністю та сімей, де виховуються діти з інвалідністю, змушують їх економити на багатьох речах, включаючи відпочинок та культурне дозвілля. Це особливо стосується людей з інвалідністю або сімей, які проживають в сільській місцевості. Ізоляція від політичного та громадського життя обтяжується недорозвиненою сільською інфраструктурою. Дуже мало людей з інвалідністю насправді залучені

ЖІНКА, 76 РОКІВ

«Для мене це виглядає як порочне коло. Ми в цьому суспільстві не існуємо. Як можна очікувати, що люди, які будують пандуси під кутом 45 градусів, помітять людей з інвалідністю та зрозуміють їхні проблеми? Як можна очікувати, що люди в інвалідних візках виходитимуть на вулицю, якщо вони не можуть користуватися такими пандусами? Здається, що навіть ті маленькі зміни, які робляться, роблять лише на показ.»

до процесів прийняття рішень або представлених в органах законодавчої та виконавчої влади. Батьки не бачать можливостей розвитку для дівчат з важкими формами інвалідності і не заохочують їх до навчання або пошуку роботи, таким чином ще більше обмежуючи їхні можливості до участі.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Підзвітність та верховенство права

Всі респонденти відчували, що не було «підзвітності або прозорості» з боку місцевої влади щодо державних програм та витрат. Цій групі людей здається, що влада думає, що після надання соціальних виплат або пільг ця група вже не потребує піклування. Респонденти повідомляли, що немає заходів або політичної волі для включення їх до ширших консультацій, громадських слухань або будь-яких інших форм прозорого прийняття рішень.

Є значна розбіжність між правами, які гарантуються державним законодавством та міжнародними зобов'язаннями уряду та застосуванням цих принципів та норм на практиці. Заклади та послуги охорони здоров'я у більшості випадків є фізично недоступними для людей з інвалідністю. Як зазначили наші респондентки, які живуть з інвалідністю, жінки з інвалідністю не можуть пройти огляд у гінеколога, тому що в лікарнях бракує спеціального обладнання або зручностей. В результаті значна частина потерпає від хронічних захворювань. Жінки з інвалідністю, які хочуть створити сім'ю, часто побоюються просити фінансової підтримки, оскільки соціальні служби можуть вирішити, що їхня інвалідність унеможлиблює здатність виховати дитину і відмовлять їм в опіці або накажуть відправити дитину в інтернат.

Люди з вадами органів чуттів (слуху або зору) не отримують інформацію, яка б дозволила

**ЖІНКА,
71 РІК**

«Йому (місцевому чиновнику) подобається, коли я приїжджаю на зустріч. Я трохи кричу, він трохи кричить, а потім ми вирішуємо питання... (сміється) Крім того, я завжди гарна реклама для нього – хто ж не хоче, щоб люди побачили по телевізору, що влада піклується про «інвалідів»? Вибачте, з роками я стала дуже саркастичною.»

Комітет з прав людей з інвалідністю закликає державу-учасницю переглянути свої нормативні стандарти для надання доступу, зокрема фізичного доступу, для всіх жінок та дівчат з інвалідністю, які зазнають насильства, до притулків та послуг для постраждалих від домашнього насильства.

Джерело: Заключні зауваження щодо початкового звіту про Україну Комітету ООН щодо прав людей з інвалідністю, 2 жовтня 2015 р.

їм приймати поінформовані рішення, оскільки засоби комунікації, такі як перекладачі з мови жестів, інформація шрифтом Брайля та інші ресурси не є доступними чи наявними для задоволення їхніх потреб.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
 ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
 ВИСНОВКИ
 СПИСОК ДЖЕРЕЛ

ЛЮДИ, ЯКІ ЖИВУТЬ З ВІЛ/СНІД

В Україні за даними 2016 року мешкають 240 000 людей, які живуть з ВІЛ.⁸¹ Рівень поширення ВІЛ-інфекції в Україні є одним з найвищих в Європі. В Україні майже половина людей, які живуть з ВІЛ, - це жінки. Донецька та Луганська області були областями з найвищими рівнем поширення ще до конфлікту. В 2014 році розподіл нових інфекцій становив 55.3% серед чоловіків та 44.7% серед жінок, 88% з яких були молодими жінками репродуктивного віку.

Роки конфлікту погіршили зусилля із запобігання та лікування, і рівень зараження ВІЛ у східній Україні зріс ще більше.⁸² Згідно з інформацією, яку надала НУО «Світанок», кількість ВІЛ-позитивних вагітних жінок стабільно зростає в Донецькій області (ПУТ), в той час як якість наявних послуг є дуже низькою та недостатньою. Хоча прогалини в наданні послуг частково заповнюють неурядові організації, багато питань досі залишаються невирешеними.⁸³ У 2016 році 929 ВПО мали ВІЛ-позитивний статус.⁸⁴

Зростання кількості інфікування частково спричинено обмежуючою політикою на непідконтрольних уряду територіях, де було забо-

ронено програми контролю та метадон.⁸⁵ Ще одна причина для зростання рівня інфекції пояснюється ситуацією в районах поблизу лінії розмежування, де солдати ймовірно мають незахищені статеві контакти з ВІЛ-позитивними секс-працівницями.⁸⁶

Брак дезагрегованої статистики та моніторингу порушень прав людини людей, які живуть з ВІЛ, ускладнює аналіз ситуації з численними формами дискримінації, і обтяжує і без того важкий стан жінок, які зазнають множинних форм дискримінації. Наприклад, офіційна статистика щодо секс-працівниць, які живуть з ВІЛ, значно занижена внаслідок відмови жінок повідомляти про свою зайнятість у секс-роботі через криміналізацію цього роду занять.

Партисипативне дослідження на основі інтерв'ю з 1000 жінками, які живуть з ВІЛ/СНІД, проведене організацією «Позитивні жінки» за підтримки ООН Жінки, яке вивчало ґендерний вимір епідемії ВІЛ та національну політику щодо ВІЛ/СНІД, викрило низку викликів, що стосуються репродуктивного здоров'я, дискримінації, стигми та насильства⁸⁷.

⁸¹ Згідно з даними ЮНЕЙДС (UNAIDS). <http://www.unaids.org/ru/regionscountries/countries/ukraine>

⁸² <http://kff.org/news-summary/conflict-in-ukraine-increasing-countrys-hiv-cases-ngos-say/>.

⁸³ Гармонізований звіт України про досягнутий прогрес у здійсненні національних заходів у відповідь на епідемію СНІДу (GARPR, 2014).

⁸⁴ Згідно з даними ВБО «Позитивні жінки» - Об'єднання жінок України, яких торкнулася епідемія ВІЛ.

⁸⁵ Медпрепарат, який Всесвітня організація хорони здоров'я рекомендує для зменшення використання героїну та потягу до нього.

⁸⁶ Джерело: інтерв'ю з БО «Світанок» та ГО «Новий день» в Краматорську.

⁸⁷ «Сексуальне і репродуктивне здоров'я, ґендерна рівність та права людини, ґендерно зумовлене насильство, економічні і політичні можливості жінок, які живуть з ВІЛ в Україні», ВБО «Позитивні жінки»/ООН Жінки, 2017.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
 ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
 ВИСНОВКИ
 СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Рівність та відсутність дискримінації

Збройний конфлікт та спричинене цим погіршення економічної ситуації серйозно вплинуло на людей, які живуть з ВІЛ. Економічна криза, збройний конфлікт, гуманітарна криза та масова внутрішня міграція зробили свій внесок до поширення інфекційних захворювань. Жінки з маргіналізованих категорій населення потерпають від зростаючого рівня бідності та гендерно зумовленого насильства, що ще більше заважає їм отримати доступ до медичних та соціальних послуг.

Як і на решті території країни, в Донецькій та Луганській областях ВІЛ-позитивні люди та споживачі наркотиків зазнають стигматизації. В деяких випадках їм можуть відмовити в оренді квартири з побоювань або через негативні соціальні стереотипи. Стигма з боку медичних працівників щодо людей, які живуть з ВІЛ/СНІД є одним з головних бар'єрів, що заважає їм отримати доступ до інформації та послуг. Респонденти зазначали, що медперсонал часто неготовий працювати з хворими на ВІЛ/СНІД. Місцеві правозахисники та активісти НУО знають про випадки відмови в лікуванні. Крім того, коли статус особи, що живе з ВІЛ/СНІД, стає відомим, знайти або зберегти роботу стає практично неможливо. Формально, людину не можуть звільнити на таких підставах, але кінцевим результатом є втрата роботи.

Соціальні стереотипи та стигматизація створюють подвійний тиск на жінок, які живуть з

**ЖІНКА, 40-50 РОКІВ,
ГОЛОВА НУО, ЩО ПРАЦЮЄ
З ЛЮДЬМИ, ЯКІ ЖИВУТЬ З
ВІЛ/СНІД, ТА СПОЖИВАЧІВ
НАРКОТИКІВ**

«Я справді гадаю, що людям бракує інформації. Ми зазвичай боїмося того, що не знаємо. Нам краще уникати цього і триматися подалі. З мого особистого досвіду за багато років, суспільне сприйняття змінилося на краще. Я гадаю, що це здебільшого завдяки інформації та кампаніям з підвищення рівня обізнаності, які ми проводили у всіх селах та містах областей... Повідомлення правдивої інформації та фактів є ключовим фактором успіху. Але ми сильно залежимо від зовнішнього фінансування. Коли проект закінчується, нам доводиться припиняти роботу, і тоді люди забувають.»

ВІЛ/СНІД, особливо в сільській місцевості, де вони стикаються з викликами в доступу до якісних медичних, психологічних, правових та соціальних послуг, що включають необхідне тестування та ліки. НУО, з якими проводили інтерв'ю, повідомили, що жінки, які живуть з ВІЛ/СНІД також зазнають дискримінаційного ставлення у пологових будинках.

Криміналізація передачі ВІЛ-інфекції також погано впливає на жінок, зокрема це посилює

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

вразливість секс-працівниць та споживачів наркотиків. Стаття 130, частина 1, Кримінального кодексу України⁸⁸ передбачає кримінальне покарання за поставлення іншої особи в небезпеку зараження ВІЛ чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, навіть якщо не було жодного наміру інфікувати іншу людину. Хоча положення має на меті зменшити кількість випадків зараження

ВІЛ, за даними неурядових організацій, на практиці це має зворотній ефект, оскільки збільшує стигматизацію людей, які живуть з ВІЛ, обмежує їхній доступ до лікування та зменшує ефективність урядових заходів для боротьби з ВІЛ/СНІД. Для жінок це підвищує ризик інфікування ВІЛ, насилля та ґендерної нерівності в закладах охорони здоров'я, суспільстві та родині.

Участь та соціальне включення

Як розповіли в інтерв'ю члени неурядових організацій та люди, які живуть з ВІЛ/СНІД, рівень участі в політичному та громадському житті серед представників цієї групи населення є дуже низьким. Через стигматизацію та дискримінацію люди, які живуть з ВІЛ/СНІД, та колишні споживачі наркотиків часто бояться публічного «викриття і приниження» і віддають перевагу тому, щоб лишатися поза публічної увагою. Крім того, люди, які активними споживачами наркотиків, не відчують потребу бути активними членами суспільства, брати участь у житті громади. Тим не менш, є представники цієї групи, здебільшого ті, хто став на шлях позбавлення від наркотичної залежності, які заснували неурядові організації або ініціативні групи і захищають права та потреби цієї групи, зокрема щодо надання освітньої та психосоціальної підтримки.

ЖІНКА, 40 РОКІВ

«Я навіть не пам'ятаю чому я почала вживати наркотики. А тоді одного дня я також з'ясувала, що маю ВІЛ-позитивний статус. Тоді життя в Донецьку було простим, мене зовсім не хвилювала політика, вибори; вони могли приймати будь-які рішення, які хотіли, я так вважаю. Але потім прийшла війна, і мені довелося переїхати. І раптом у мене з'явилися інші пріоритети. Я відмовилася від наркотиків і почала займатися волонтерством у центрі. ...Я не боюся ходити на зустрічі або щоб мене показувало місцеве телебачення. Всі заслугують на другий шанс; ми – також громадяни і заслуговуємо на те, щоб нас почули і взяли до уваги!»

⁸⁸ Стаття 130 Кримінального кодексу України, «Свідоме поставлення іншої особи в небезпеку зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини»

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
 ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
 ВИСНОВКИ
 СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Підзвітність та верховенство права

У реформі системи охорони здоров'я та в її реагуванні на гуманітарні проблеми українська влада здійснила кроки на шляху інтеграції заходів для того, щоб задовольнити потреби жінок та чоловіків, які живуть з ВІЛ. Проте зі збільшенням випадків зараження ВІЛ/СНІД поміж жінок, зокрема в районах, що постраждали від конфлікту, є нагальна потреба активізувати виконання стратегій по боротьбі з ВІЛ/СНІДом, зокрема, превентивних стратегій, і продовжити надання безкоштовної антиретровірусної терапії всім жінкам з ВІЛ/СНІДом, а також стратегій по боротьбі з алкоголізмом і споживанням наркотиків серед жінок шляхом децентралізації та послуг місцевих служб.⁸⁹

З початку збройного конфлікту кількість державних програм для обслуговування маргіналізованих груп населення було зменшено. Наприклад, стала недоступною діагностична база обласного СНІД центру Донецької області. Постраждала система координації і моніторингу всієї СНІД служби. Протягом двох років в Донецькій області не працювала обласна координаційна рада з питань протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції, в той час як кількість випадків зараження ВІЛ серед вагітних жінок в регіоні стабільно зростає.⁹⁰ Таким чином, з одного боку, збройний конфлікт робить маргіналізовані групи жінок більш вразливими до соціальної та економічної несправедливості, а з іншого боку, вони стають менш важливими з огляду на бю-

ЖІНКА, БЛИЗЬКО 35 РОКІВ, БО «СВІТАНОК»

«До війни в обох областях була хороша співпраця між владою, лікарнями та громадськими організаціями. У нас діяв інформаційний механізм, який дозволяв нам дізнаватися, якщо і коли лікарням не вистачало безкоштовних тест-систем або антиретровірусних препаратів. Зараз такого більше немає. Ми потроху відбудовуємо нашу мережу та співпрацю. Проблема в тому, що коли йде війна, то потреби споживачів наркотиків та ВІЛ-позитивних людей у списку пріоритетів далеко низу.»

джетні витрати та дотримання прав людини.⁹¹

В результаті конфлікту зруйновано будівлі медичних закладів, а багато програм державної допомоги для людей, які живуть з ВІЛ/СНІД, та споживачів наркотиків було припинено. Люди, які живуть з ВІЛ/СНІД, є особливо вразливими до таких хвороб як туберкульоз, випадки захворюваності на який в зонах конфлікту почастишали. Існуючі послуги та медична терапія для цієї групи пацієнтів в Донецькій та Луганській

⁸⁹ Комітет ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок, Заключні зауваження до восьмої періодичної доповіді України, 3 березня 2017 р.

⁹⁰ «Позитивні жінки», проєкт «Жінки, що живуть з ВІЛ, зміцнюють потенціал, щоб мати свої пріоритети, включені в національні та місцеві стратегії з ВІЛ та СНІДу», жовтень 2016 р.

⁹¹ Тіньовий звіт, підготований неурядовими організаціями «Всеукраїнська ліга «Легалайф», «Інсайт», «Позитивні жінки» та «Світанок» для подання на 66-у сесію CEDAW, лютий 2017 р.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ**РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ**
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

областях є недостатніми. Доставка тест-систем для обстеження на ВІЛ та антиретровірусних препаратів відбувається з постійними перебоями, і медичний персонал часто налагоджує співпрацю з місцевими неурядовими організаціями для отримання фінансування Глобального фонду, щоб таким чином мати змогу задовольнити деякі потреби, які мала б задовольняти держава.

Послуги реабілітації та зменшення шкоди, такі як заміна шприців та розповсюдження презервативів, надають лише неурядові організації за допомогою міжнародних організацій.

Особливо вразливими є жінки, які живуть з ВІЛ у сільській місцевості поблизу лінії зіткнення та у районах, що постраждали від конфлікту.⁹² Конфлікт далі підвищує ризики передачі ВІЛ-інфекції серед ВПО через відсутність обізнаності та доступу до послуг, а також через посилення небезпечних практик. Жінки часто не можуть наполягати на безпечному сексі через низку факторів, зокрема через свій нижчий статус, економічну залежність, страх побиття або низьку самооцінку. Наразі спостерігається значне збільшення нещодавно зареєстрованих випадків зараження ВІЛ серед жінок, набутому шляхом статевих контактів.⁹³

ЛЮДИ ПОХИЛОГО ВІКУ

Люди похилого віку – одна з найбільш вразливих категорій населення через низьку мобільність, дуже обмежені доходи та нестачу належного догляду. 33% людей похилого віку на підконтрольних уряду територіях та 43% на непідконтрольних уряду територіях страждають від сильного психологічного стресу.⁹⁴ Люди похилого віку становлять 25% всього населення Луганської та Донецької областей, з них близько 65% становлять жінки.⁹⁵ Обидві області мають високу кількість літніх людей, які постраждали від конфлікту і потребують допомоги: 58.8% ВПО в Донецькій області та

ЖІНКА, 79 РОКІВ

«Сьогодні бути старим у східній Україні – майже те саме, що й мертвим. Ми зараз живемо у гірших умовах, ніж під час Другої світової війни або після неї. Нікому ми зараз не потрібні, з усіма нашими хворобами та слабкостями.»

⁹² Інформаційний бюлетень «ВІЛ-інфекція в Україні» №43, Київ, 2015, ст. 10-15.

⁹³ Гендерний вимір епідемії ВІЛ та СНІДу в Україні, 2016. ВБО «Позитивні жінки», Об'єднання жінок України, яких торкнулася епідемія ВІЛ/СНІД.

⁹⁴ UNICEF/CDC (2016) Assessment of Pregnant Women in GCA of Donetsk and Luhansk oblasts (Оцінювання ситуації з вагітними жінками на підконтрольних уряду територіях в Донецькій та Луганській областях, проведене ЮНІСЕФ/Центром контролю за захворюваннями).

⁹⁵ Державна служба статистики України, станом на 1 січня 2016 р.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
 ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
 ВИСНОВКИ
 СПИСОК ДЖЕРЕЛ

72.6% в Луганській області є пенсіонерами.⁹⁶

Більшість людей похилого віку в Україні (64.29%) – це жінки, які найчастіше овдовіли і живуть на самоті. У східній Україні жінки похилого віку є однією з найуразливіших категорій людей, які постраждали від конфлікту. Вони становлять понад 70% літніх людей, які постраждали від конфлікту, включаючи ВПО. Складність потреб, які вони мали до конфлік-

ту, значно обтяжується збройним конфліктом, який дестабілізував соціальні зв'язки та підтримку родини, залишивши надзвичайно вразливих людей на самоті та з потребою зовнішньої підтримки. У районах, постраждалих від конфлікту вони найбільше потерпають від обмеженого доступу до інформації, послуг охорони здоров'я, ринків та соціальних виплат.⁹⁷ Серед людей похилого віку, які живуть на самоті, більше жінок, чим чоловіків.⁹⁸

Рівність та відсутність дискримінації

Люди похилого віку стикаються з обмеженнями, пов'язаними з віком, такими, як дискримінація при прийомі на роботу, просуванню по службі або звільненні. Найпоширенішим результатом дискримінації проти людей похилого віку є те, що вони залишаються осторонь життя громади та громадської діяльності. Як сказала одна жінка, «ми більше не є пріоритетом, і люди зазвичай про нас забувають».

У той час як обидві області намагаються адаптувати свою соціальну та економічну політику до населення, що старіє, багато людей похилого віку живуть в умовах бідності та злиднів. В Донецькій та Луганській областях недолуга система соціального захисту та міграція молодших членів родини залишили людей похилого віку в такій ситуації, коли їм доводиться дбати про себе самих. Головними джерелами доходів для них є пенсії та соціальні виплати для тих людей похилого віку, які живуть з інвалідністю.

ЖІНКА, 81 РІК

«Мені здається, що в старі часи було більше поваги до людей старшого віку. Пам'ятаю, коли я була молодою, я б ніколи і подумати не могла сказати комусь, хто набагато старший за мене, речі, які я чую молодь каже зараз... Одного дня вони опиняться на нашому місці, може, тоді вони зрозуміють.»

Більшість літніх людей покладаються на пенсію. 99% повідомили, що пенсія є їхнім основним джерелом доходу. В той же час пенсії/доходи літніх жінок в середньому є нижчими в порівнянні з тими, ніж у літніх чоловіків, що підвищує їхню і без того надзвичайно високу вразливість.⁹⁹

⁹⁶ Міністерство соціальної політики, станом на січень 2017 р.

⁹⁷ Humanitarian Needs Overview 2017, ОСНА (Огляд гуманітарних потреб 2017, Управління ООН з координації гуманітарних питань)

⁹⁸ Згідно з даними базового звіту HelpAge/UNHCR (Агентства ООН з питань біженців) «Гуманітарні потреби літніх жінок та чоловіків, які проживають на підконтрольній уряду території Луганської області» (жовтень 2016 р.), 46% людей похилого віку живуть на самоті (84% з них - жінки); пропорційно 52% всіх літніх жінок живуть на самоті, в порівнянні з 28% чоловіків.

⁹⁹ Базовий звіт HelpAge/UNHCR (Агентства ООН з питань біженців) «Гуманітарні потреби літніх жінок та чоловіків, які проживають на підконтрольній уряду території Луганської області», жовтень 2016 р.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
 ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
 ВИСНОВКИ
 СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Не маючи альтернативного джерела доходів, більшість із них змушені скорочувати витрати на харчування, продавати свої надбання або купувати продукти в кредит. Пенсіонери знаходяться в найскладнішій ситуації серед ВПО, частково через вимогу перереєстрації в установах, які працюють на підконтрольних уряду територіях, коли потім вони мають отримувати свої соціальні пільги в інших місцях. Такі подорожі для них є дорогими і небезпечними. Фактично багато з них опинилися в стані зuboжіння.¹⁰⁰

Зміни в законодавстві, які впливають на доступ до пенсій та соціальних пільг, підвищення цін на основні товари та неможливість продовжувати жити та вирощувати городину уздовж лінії зіткнення – це все призвело до сильної економічної вразливості. Приблизно кожне третє з оцінюваних домогосподарств покладається на пенсію літньої людини в якості основного джерела доходу - 80% людей похилого віку (74% жінок) повідомили про зниження доходу з початку конфлікту. Лише 1% літніх людей похилого віку може купувати такі самі товари, що і до конфлікту.¹⁰¹

Участь та соціальне залучення

Рівні участі в громадському житті серед людей похилого віку на сході є низькими, оскільки вони здебільшого непокоються як забезпечити свої основні потреби щодо харчування, здоров'я та житла. Жінки похилого віку особливо страждають від обмеженого доступу до медичних послуг та ледве-ледве задовольняють свої базові потреби, зокрема в предметах гігієни та допоміжних засобів пересування. Рівень обізнаності серед людей похилого віку також є низьким. Багато з них не читають або не випишують місцеві газети, не слухають місцеве радіо, не дивляться телевизор або не мають доступу до інтернету, таким чином ще більше обмежуючи свою участь та залучення до громадського життя та політичної діяльності.

ВПО похилого віку відчувають сильну ностальгію за своїми домівками і бажання по-

ЖІНКА, 80 РОКІВ

«Ти знаєш, дорогенький, колись я була такою жвавою. Не могла на місці встояти ані секунди! Я була членом усіх груп, які тільки були в моєму місті. Спочатку я була піонеркою, потім комсомолкою. Можливо, зараз це вже не важливо, але для нас це значило бути соціально залученим і боротися за добру справу... Зараз я радію, коли зустрічаюся з сусідкою обмінятися парюю фраз.»

¹⁰⁰ Голодні бунти, які пройшли наприкінці листопада 2014 року в кількох містах (зокрема в Єнакієво і Торезі) розпочалися через те, що у літніх людей не було грошей купити продукти харчування.

¹⁰¹ Так само.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

вернутися. Вони підтримують регулярні контакти, здебільшого за допомогою телефонних дзвінків, зі своєю родиною та друзями, які лишилися там, звідки вони приїхали. Люди похилого віку, які є маломобільними та залежать від допомоги мусять долати додаткові виклики з доступом до неї, оскільки її не завжди доставляють прямо (наприклад, візити додому відбу-

ваються нечасто, оскільки кількість соціальних працівників значно зменшилася, особливо у сільській місцевості). Багато людей похилого віку не змогли виїхати з іншими членами своєї родини через інвалідність або обмежену мобільність. ВПО, чиї родичі похилого віку не переїхали з ними, часто їздять назад, зазнаючи додаткових ризиків через такі візити.

Підзвітність та верховенство права

Рівні підзвітності та прозорості для прийняття рішень (особливо стосовно політики, що впливає на людей похилого віку) є низькими. Респонденти вважають, що для влади «справу зроблено», коли надано виплати. Немає програм або ініціатив, які б боролися з причинами або наслідками обмежень прав людини для них, або увага акцентується на наданні фінансового мінімуму для того, щоб уникнути сильного зuboжіння.

Підзвітність є, напевно, найнижчою, якщо говорити про ВПО. Станом на червень 2016 року пенсіонери з числа ВПО почали отримувати спеціальні банківські картки (які також мають слугувати в якості їхнього посвідчення особи) від державного банку «Ощадбанк». Усі соціальні пільги та пенсії потрібно сплачувати ВПО лише через цей банк, у той час як всі інші отримувачі соціальних пільг можуть використовувати будь-який інший банк в Україні. Пенсіонери з числа ВПО також мусять проходити через фізичну ідентифікацію у відділеннях Ощадбанку двічі під час першого року, а далі під час щорічного візиту. Якщо вони цього не роблять,

ЧОЛОВІК, 79 РОКІВ

«Колись я уважно стежив за змінами в законодавстві, які ухвалювала наша місцева влада. Хотів зрозуміти логіку між змінами і намагався зрозуміти, куди пішли гроші (сміється). Не треба й казати, що я вже цього не роблю, - у нас ніколи не буде повної картинки і ми ніколи не дізнаємося що відбувається насправді... Всі ці обіцянки мільйонів... Лише балаканина.»

всі операції з рахунком особи автоматично припиняються банком до того часу, поки ВПО не з'явиться особисто. Така вимога накладає додатковий тягар на людей похилого віку та людей похилого віку з інвалідністю та ВПО, які

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
 ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
 ВИСНОВКИ
 СПИСОК ДЖЕРЕЛ

проживають в сільській або віддаленій місцевості, оскільки вони мають меншу мобільність та доступ до інформації.

Той факт, що пенсійні виплати не можуть наздогнати ціни на товари, які постійно зростають,

робить людей похилого віку особливо вразливими. Жінки похилого віку повідомили, що вирішують проблему підвищення цін шляхом придбання прострочених продуктів харчування і в цілому не купують особисті або побутові нехарчові товари без нагальної потреби.¹⁰²

ОЧОЛЮВАНІ ЖІНКАМИ ДОМОГОСПОДАРСТВА

Через конфлікт у багатьох родин залишився один годувальник, здебільшого це – жінки-годувальниці, як ВПО, так і жінки з приймаючих громад. У той час коли багато жінок втратили своїх чоловіків через військові дії, тисячі інших жінок були змушені залишити свої рідні місця та переїхати разом з дітьми, а чоловіки залишилися (наприклад, щоб доглядати за родичами або наглядати за будинком). Багатьом з них бракує соціальних зв'язків, доходів, доступного житла та можливостей для працевлаштування та професійного розвитку. Очолювані жінками домогосподарства часто не мають доступу до соціальних пільг чи психологічної підтримки. Приміром, в той час як родини зниклих безвісти чи полонених військових мають право отримувати їхню зарплатню, родини цивільних залишаються майже без підтримки.

Очолювані жінками домогосподарства значно частіше доглядають за літніми родичами, а також у таких родинах більше членів мають хронічні захворювання. Враховуючи, що такі родини частіше є безробітними та отримують менший дохід порівняно з домогосподарствами, які очолюють чоловіки, додаткові потен-

ЖІНКА, БЛИЗКО 45 РОКІВ

«Ніколи не думала, що до такого дійде... Мені більше 40, двоє дітей-підлітків, і ось я повернулася додому до матері з двома валізами спогадів про життя, якого більше немає... Думаю, мені пощастило: в мене є хоча б хтось з родичів та дім з цього боку... Знаю багатьох людей, у яких нічого немає... Принаймні моя старенька мати радіє, що тепер я можу тут про все подбати... Раніше я багато плакала, але тепер припинила. А який сенс?»

ційні витрати на догляд за дітьми (в тому числі дітьми інших людей) та літніх батьків чи бабусь/дідусів загострюють економічну та соціальну вразливість очолюваних жінками домогосподарств, особливо у сільській місцевості.¹⁰³

¹⁰² Міжвідомча оцінка вразливості підконтрольних територій Луганської та Донецької областей, листопад 2016 р. Національна робоча група з гуманітарних питань

¹⁰³ Міжвідомча оцінка вразливості підконтрольних територій Луганської та Донецької областей, листопад 2016 р. Національна робоча група з гуманітарних питань

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
 ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ

 ВИСНОВКИ
 СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Рівність та відсутність дискримінації

Одинокі матері частіше стикаються з дискримінацією на всіх рівнях та майже в усіх сферах. Респондентки наводили чисельні приклади випадків дискримінації зі свого повсякдення. Приміром, орендодавці не хочуть здавати їм квартири, тому що не вірять, що вони зможуть регулярно сплачувати за оренду. Інший приклад: роботодавці не хочуть наймати одиноких матерів, вважаючи їх «ненадійними», адже наявність малих дітей передбачає часті лікарняні. При поданні документів для отримання соціальної допомоги такі жінки часто чують зауваження на кшталт «треба було думати, перед тим як дітей народжувати».

Очолювані жінками домогосподарства, а особливо одинокі матері, часто гірше харчуються. Інтерв'ю підтвердили, що жінки схильні до того, щоб віддавати найкраще дітям, залишаючи менше їжі для себе. За свідченнями респондентів одинокі матері покладаються на благодійників та релігійні групи, що допомагають їм з продуктами харчування та одягом для їхніх родин.

Частка очолюваних жінками домогосподарств серед ВПО є дуже високою і становить 73%.¹⁰⁴ Через брак адекватних послуг соціальної підтримки у приймаючих громадах навантаження на такі родини збільшилося. Очолювані

ЖІНКА, 27 РОКІВ

«Іноді мені здається, що як би я не старалася, все одно цього замало... Я навіть власній матері не можу поскаржитися, вона зі старшого покоління та все каже мені: «така наша жіноча доля, мусимо страждати»... Я готова бути сильною та впоратися з усім, але часто відчуваю, що все марно... Я не винна, що він залишив нас, коли нашій дочці було 1,5 роки... Але інколи здається, що, можливо, якби я зробила більше, була кращою, можна було б запобігти цьому... І мені б не довелося проходити через усе це самій».

жінками родини стикаються з особливими проблемами та стигматизацією на підконтрольних Україні територіях, що призводить до раннього та потенційно небезпечного їх повернення на непідконтрольні території.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Національна система моніторингу ситуації з ВПО у березні-червні 2016 р. (МОН)

¹⁰⁵ Огляд гуманітарних потреб, 2016 р., Національна робоча група з гуманітарних питань, стор.10

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Участь та соціальне залучення

Незважаючи на загалом високий рівень соціальної активності жінок, рівень участі одиноких матерів у громадському та політичному житті низький. Пошук постійного джерела доходу, дитсадочку та школи для дітей, робота, забезпечення житла та харчування – з усім цим у одиноких матерів виникають особливі складнощі, тому часу на щось інше залишається дуже мало. Респонденти зазначили, що обмеженість доступу до дитсадочків та варіантів догляду за дітьми – одна з основних проблем для жінок, котра впливає на їхній вибір засобів до існування. Чимало одиноких матерів залежать від підтримки рідних, тому часто переїжджають жити до них.

Підзвітність та верховенство права

В Україні темпи децентралізації та відповідної зміни законодавства, як і реформування існуючої системи соціального забезпечення, не відповідають зростаючим потребам у послугах допомоги. Жіноча праця, пов'язана з народженням, вихованням дітей та доглядом за ними стала ще складнішою через переміщення у

ЖІНКА, 40 РОКІВ

«Кілька тижнів тому я ходила на захід, організований громадською організацією у нашому селі. Там ми говорили про те, як важливо бути активним та висловлювати свою думку. І я згодна. В теорії. А на практиці, я все думала: де ж мені взяти час та сили на це? Я – вдова з двома малими дітьми та старими батьками. У мене ще птиця і город. Я встаю о 5 ранку і не присідаю до півночі. Отож і питаю: коли? І як...»

ЖІНКА, БЛИЗЬКО 45 РОКІВ

«Підзвітність? (сміється) Ви дійсно вважаєте, що комусь є діло до мене, таких, як я, та наших дітей? В наш час треба вміти самим про себе подбати... Закон джунглів: виживає найсильніший, як то кажуть!»

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
 ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
 ВИСНОВКИ
 СПИСОК ДЖЕРЕЛ

зв'язку з конфліктом у Луганській та Донецькій областях.

В саодиких матерів виникають проблеми з отриманням медичних послуг, як і у решти жінок з вразливих категорій населення на сході України. Крім цього, через брак фінансових ресурсів у них виникають особливі труднощі з обслуговуванням у медичних закладах, у тому числі пологових будинках, аналізами та лікуванням. Очолювані жінками домогосподарства, як виявилось, частіше скорочують витрати на здоров'я на користь більш пріоритетних. За даними опитування, підтримання сексуального та репродуктивного здоров'я також становить проблему, а дехто з вагітних жінок не має можливості проходити регулярні обстеження у лікаря.

Високі ціни на ліки та необхідність постійного лікування хронічних захворювань – це інші особливі труднощі, з якими стикається ця група. Опитані матері також розповідали про відсутність доступної психосоціальної підтримки дітей, що стали свідками конфлікту або пережили травму через переселення. Саодикі матері, що проживають у сільській місцевості, нерідко не мають доступу до спеціалізованого лікування через великі відстані та високі витрати на дорогу. Хоча держава і виплачує грошову допомогу саодиким матерям, розмір якої залежить від кількості дітей та їхнього віку, цих виплат фактично не вистачає на покриття базових потреб матері та її дітей.

Деякі саодикі матері, що брали участь в опитуванні, розповідали, що їм бракує професійних навичок та кваліфікації. Якість професійно-технічного навчання є низькою, можливостей для такого навчання мало. Обмеженість доступу до курсів професійної перепідготовки чи будь-якого іншого виду формальної освіти впливає на можливості працевлаштування для жінок/саодиких матерів. У Луганській та Донецькій областях очолювані жінками родини стикаються з особливими проблемами та стигматизацією, що призводить до раннього та потенційно небезпечного їх повернення на території під контролем озброєних груп. Крім того, існують дані про випадки, коли жінки та дівчата вдаються до сексу задля виживання.¹⁰⁶ У домогосподарств, очолюваних саодикими матерями, виникають проблеми з працевлаштуванням через необхідність догляду за дітьми. Відсутність доступних варіантів догляду за дітьми може бути перешкодою для влаштування на роботу. Саодиким матерям-ВПО особливо складно знайти роботу у нових місцях проживання. Існує висока вірогідність того, що саодику мати погодиться на неофіційне працевлаштування без законодавчого захисту. Відповідно зростає ризик того, що жінка-переселенка може стати жертвою торгівлі людьми.

¹⁰⁶ Україна: багатопрофільна експрес оцінка потреб у селах, розташованих на лінії зіткнення, ОКГП ООН, липень 2015 р.

**Ризики та
можливості
децентралізації для
вразливих категорій
населення**

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ

ВИСНОВКИ

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

РИЗИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ ВРАЗЛИВИХ КАТЕГОРІЙ НАСЕЛЕННЯ

Охорона здоров'я, освіта та соціальний захист є послугами, які викликають найбільше занепокоєння для вразливих категорій населення під час процесу децентралізації, що було підтверджено у ході цього аналізу. Тоді як чоловіки та жінки стикаються з труднощами, намагаючись вибороти свої права в поточній ситуації, непевність щодо процесу децентралізації підвищує їх відчуття нестабільності.

Досі залишається неясним як для влади, так і для громадян, які зміни принесе процес децентралізації в систему охорони здоров'я. Навіть якщо майже 88% державних витрат на охорону здоров'я буде здійснюватися на місцевому рівні, важливим занепокоєнням є те, що деякі з новостворених громад не матимуть достатньо ресурсів для підтримки медичних закладів, що призведе до погіршення доступності та якості послуг. Результатом закриття медичних закладів або переведення їх на регіональний рівень може стати те, що людям доведеться довше подорожувати для того, щоб отримати медичні послуги, зокрема якщо мова йде про спеціалізовані послуги, що призведе до зниження доступу до послуг, особливо для найбільш вразливих груп. Закриття закладів охорони здоров'я може супроводжуватися втратою робочих місць, що непропорційно вплине на жінок, які наразі складають 82% персоналу.¹⁰⁷

Стратегічні пріоритети та вплив децентралізації на соціальні служби також залишається неясним. Наявність власних ресурсів на рівні громади вважається недостатнім для соціальних

¹⁰⁷ За даними Державної служби статистики України, 2015.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

служб. Існує думка, що є розбіжність між заявленим збільшенням повноважень місцевої влади та фактичними фінансових засобів, які буде надано для виконання цих повноважень. Зі збільшенням автономії місцевих рішень місцеві пріоритети можуть змінитися і фінансування соціальних служб може втратити свою важливість для новостворених громад (наприклад, місцева влада вирішить, що пріоритет краще надати відновленню транспортної інфраструктури, аніж соціальним службам). Це може призвести до того, що найбільш вразливим категоріям населення буде надаватися ще менше послуг, особливо у сільській місцевості. Зважаючи на обмежені ресурси, ймовірним ризиком є те, що метою соціального захисту буде просто забезпечити найнагальніші потреби вразливих груп населення. Крім того, існує ризик через незрозумілий розподіл повноважень між різними рівнями влади, через що органи влади громади залишаються без розуміння масштабів їхніх повноважень та відповідальності, що негативно позначається на наданні соціальних послуг.

Різниця в рівнях послуг освіти між містами та сільською місцевістю ймовірно зростатиме. Існує побоювання того, що населення міст зможе отримати доступ до освіти кращої якості, тоді як серед мешканців сільської місцевості та вразливих груп населення зростатиме відсоток незакінченої освіти. Фінансові ресурси на освіту ймовірно лишатимуться на останніх місцях в списку пріоритетів місцевої влади. Низька зарплата вчителів та неналежний стан інфраструктури галузі освіти не зможуть привабити або утримати висококваліфікованих вчителів у сільських громадах, що призведе до погіршення якості освіти та подальшої маргіналізації вразливих категорій населення. Місцева влада в сільських місцевостях, швидше за все, буде протистояти реформам, особливо враховуючи, що потрібна оптимізація шкільної мережі, коли сільські школи мають найбільший ризик бути закритими. Тривалі побоювання в спільноті, на кшталт «немає школи – немає села», можуть призвести до протистояння щодо закриття старих шкіл, особливо враховуючи те, що школи залишаються однією з небагатьох можливостей працевлаштування. Жінки, які становлять 77% шкільних співробітників, зазнають непропорційного впливу.¹⁰⁸ Потрібно буде створити альтернативні можливості працевлаштування за допомогою перекваліфікації або розвитку місцевої економіки.

¹⁰⁸ Державна служба статистики України, 2015, <http://www.ukrstat.gov.ua/>

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Реформа децентралізації, у разі належного запровадження на основі принципів ґендерної рівності та підходу на основі прав людини, може створити важливі можливості для вразливих груп населення. Респондентів просили визначити позитивні зміни, які може принести децентралізація у ключових для них сферах.

Що стосується галузі охорони здоров'я, респонденти відзначили, що системі могло б піти на користь ефективніший розподіл ресурсів. Зрештою, це могло призвести до переходу від моделі на основі бюджету, що базується на кількості лікарняних ліжок, до фінансової моделі на основі пацієнтів. Кількість медичних закладів також можна зменшити для того, щоб позбавитися дублювання та зменшити витрати шляхом реструктуризації та консолідації закладів.¹⁰⁹ Збільшення прозорості та підзвітності (наприклад, шляхом консолідованих та прозорих механізмів оплати, закупівель та рішень керівництва) зрештою призведе до зменшення рівня корупції.

У соціальній сфері передача фінансових ресурсів для соціального захисту на регіональний та місцевий рівень дозволить ефективніше використовувати ресурси та покращить довгострокове планування. Створення управлінь соціального захисту на місцевому рівні має покращити доступ до послуг і зможе допомогти процес подання заявки на різні види пільг, що скасує необхідність відвідувати кілька установ. Запровадження єдиної (уніфікованої) бази даних з соціальної допомоги та покращення процедур звітування має покращити прозорість, підзвітність та можливість відстежувати витрати.

Що стосується освіти, запровадження таких концепцій як фінансова, академічна та адміністративна автономія (зокрема для вищих навчальних закладів) та національної кваліфікаційної рамки призведе до покращення якості освіти. Позитивним є і створення «опорних шкіл» (тобто шкіл, які можуть запропонувати повний цикл початкової та середньої освіти з висококваліфікованими вчителями та сучасним обладнанням). Ці школи будуть розміщені в регіональних центрах, що обслуговує кілька населених пунктів, які належать одній громаді. Рішення створити «опорні школи» громади будуть приймати самостійно. Для цього також потрібно буде забезпечити транспорт для учнів та вчителів для тих місцевостей, де школи з меншою кількістю учнів закриють.

¹⁰⁹ Україна має завелику кількість лікарень та лікарняних ліжок, приблизно на 40% більше, ніж в середньому в ЄС (Ukraine has an oversized number of hospitals and hospital beds, approximately 40% more than the EU average) <https://goo.gl/kF3Cyb>.

ЧАСТИНА 4

Висновки

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Намір «не залишити нікого осторонь» особливим чином стосується Донецької та Луганської областей, в контексті реформи децентралізації, що триває, та роботи з подолання наслідків конфлікту. Очевидно, що будь-яку з цілей розвитку можна реалізувати, лише якщо формування політичних рішень, планування децентралізації та надання послуг заходяться на високому рівні і мають на меті охопити всі категорії населення. На практиці впровадження реформи децентралізації повинно розкрити виклики розвитку, вкоріненої нерівності та дискримінаційних практик, а також за допомогою даних та доказів поглянути за межі звичних принципів для пошуку груп населення, яких залишили поза увагою, і зрозуміти їхні проблеми. Такий підхід допоможе впоратися з багатовимірними причинами нерівності та дискримінації, а також зменшити вразливість найбільш маргіналізованих жінок та чоловіків в Донецькій та Луганській областях.

АВ показав, що жінки та чоловіки з найбільш вразливих категорій населення, про які йшлося в Розділі III, ймовірно, й надалі зазнаватимуть дискримінації, маргіналізації та соціальної ізоляції і таким чином не зможуть отримати переваги від децентралізованого місцевого розвитку, якщо і влада, і громада не вживатиме комплексних заходів для повного забезпечення їхніх прав. На основі думок, зібраних під час дослідження, цей розділ формулює загальні висновки.

Формування політики, виконання, моніторинг та оцінка реформи децентралізації наразі не надає пріоритетності покращенню ситуації категорій населення, які зазнають найбільшої маргіналізації, дискримінації та ізоляції, і не розглядає жодних заходів для надання їм можливостей виступити активними агентами розвитку. Окремі жінки, чоловіки, дівчата та хлопці, так само як і вразливі групи, які вони представляють, досі ризикують лишитися поза увагою - не лише через власну особисту вразливість, а й через те, що їхні громади не бачать, не визнають або не вважають важливими їхні чіткі та конкретні права та потреби, що призводить до їхньої маргіналізації та соціальної ізоляції. Можливості органів влади області та громади збирати, аналізувати та застосовувати різноманітні детальні дані для розробки стратегій, планування та формування бюджету вимагає зміцнення.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Ліквідація нерівності та дискримінації. Розробка стратегій, планування, запровадження, моніторинг та оцінка реформи децентралізації не відбуваються з урахуванням міжнародних норм та стандартів ґендерної рівності та прав людини або з урахуванням міжнародних зобов'язань України чи відповідної національної політики та українського законодавства. Це може потенційно стати нормативною базою для покращення ситуації осіб чи груп, які лишилися або ризикують лишитися напризволяще не лише через власну вразливість, а й у результаті вкорінені нерівності та дискримінації, що не дає їм можливості доступу до децентралізованих послуг та ресурсів в їхніх громадах.

Принцип недискримінації – єдине право, яке можна знайти в усіх основних угодах про права людини, не було інтегроване або повністю застосоване до запровадження реформи. Принцип недискримінації вимагає формальну рівність – щоб до жодної людини не ставилися інакше, ніж до будь-якої іншої людини із суб'єктивних причин, а також дії, які мають забезпечити відсутність непрямой або ненавмисної дискримінації. Реформа з децентралізації в Україні має включати ці законодавчі вимоги шляхом забезпечення того, що реформа впроваджується на справедливій основі і що вона має на меті охопити тих, хто знаходиться якнайдалі осторонь, для того, щоб усі отримували рівні можливості та переваги.

Принцип участі та інклюзії не повністю застосований в реформі децентралізації. В результаті цього зацікавлені сторони на рівні області та децентралізованих громад мають обмежену власність та контроль над процесами розробки на всіх стадіях циклу реформи: аналіз та формування політики, планування, запровадження, моніторинг та оцінка. Тоді як кількість консультацій, що включають зустрічі, семінари та опитування, щодо різних аспектів реформ збільшилася протягом останніх двох років, для того, щоб стати повністю партисипативними, вони мають відображати вимогу в «активній, вільній та повноцінній» участі¹¹⁰. Однак право на участь у громадській діяльності¹¹¹ не обов'язково надає особливим групам жінок безумовне право обирати будь-який варіант участі в Донецькій та Луганській областях. Існує небагато доказів існування особливих, спеціально розроблених

¹¹⁰ Декларація ООН про право на розвиток

¹¹¹ Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, стаття 25

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

заходів, які вживаються для охоплення найбільш ізольованих та вразливих груп жінок та чоловіків. Уряд та партнери з розвитку не завжди замислюються щодо ризиків уникнення «охоплення еліт», коли голос надається лише невеликій, привілейованій частині населення – голос, який може не представляти позицію усіх.

Для того, щоб застосувати принцип участі та інклюзії в реформі децентралізації, місцева політика та програми мають розроблятися на основі диференційованих потреб та прав жінок та чоловіків з вразливих груп. Обласні органи влади у співпраці з громадами повинні створити політику та програми, які задовольнятимуть потреби жінок та чоловіків з вразливих груп. Частиною процесу планування має стати контекстний аналіз для визначення ключових викликів процесу розвитку і прав людини, яких не дотримуються. Важливо пам'ятати, що соціальна ізоляція має багато вимірів і що релевантність кожного виміру варіюється для різних груп і для різних аспектів реформи. Важливо нагадати, що нерівність певних груп не обов'язково однакова по всіх аспектах реформи, а це означає, що не завжди одні й ті самі групи жінок і чоловіків відчувають вплив заходів реформи. Важливо застосовувати комплексний підхід та аналізувати законодавчі, інституційні та політичні рамки для того, щоб повністю зрозуміти виклики розвитку та на кого це може вплинути. Такий аналіз має базуватися на доказових даних і робити висновки на основі детальних даних та статистики, доступної на обласному рівні, а також на звітах правозахисних організацій, як от Заключні зауваження CEDAW (2017), інші звіти правозахисних організацій та національних оглядів.

Підзвітність за дотримання прав людини та ґендерної рівності у реформі децентралізації вимагає вдосконалення. Доступні, прозорі та ефективні механізми підзвітності на рівнях держави, області та громад вимагають посилення. Уповноваженим органам в обласних адміністраціях та децентралізованих місцевих структурах влади часто бракує знань та можливостей для посилення системи управління та процесів підзвітності. Таким чином, вони не здатні моніторити прогрес та вплив реформи децентралізації на жінок та чоловіків або забезпечити вчасні рішення для вирішення проблем. Поки що не існує сталої співпраці багатьох сторін для підвищення обізнаності про права та обов'язки. Все ще потрібно посилювати потенціал уповноважених органів для

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

виконання їхніх зобов'язань, встановлення механізмів для розширення прав і можливостей жінок та чоловіків із вразливих груп, які залишилися або ризикують лишитися поза увагою, особливо на територіях, які постраждали від конфлікту в Луганській та Донецькій областях,

Вимога підзвітності також є слабкою. Обізнаність про права людини серед жінок та чоловіків із вразливих груп в Донецькій та Луганській областях є низькою. Потенціал «користувачів» прав потребує комплексної оцінки. Досі не було вжито заходів для розбудови потенціалу вразливих груп успішно вимагати дотримання своїх прав під час реформи децентралізації.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Barnett, J. (2001), The Issue of 'Adverse Effects and the Impacts of Response Measures'
2. Оцінка можливостей представників місцевої влади Донецької області, ПРООН 2015 р.
3. Cardona, O., D. (2004), The Need for Rethinking the Concepts of Vulnerability and Risk from a Holistic Perspective: A Necessary Review and Criticism for Effective Risk Management. In Bankoff, G.; Ferks, G.; Hilhorst, D. (Eds.): Mapping Vulnerability. Disasters, Development & People (London – Sterling, Va.: Earthscan), стор. 37-51
4. CEDAW (2013), General Recommendation No. 30 on women in conflict prevention, conflict and post-conflict situations, <https://goo.gl/59oYAc> (Загальна рекомендація №30 щодо жінок в запобіганні конфліктів Комітету з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок)
5. Заключні зауваження з початкової доповіді України Комітету прав людей з інвалідністю, 2 жовтня 2015 р.
6. Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, в Україні 14 березня 2014 р. - 31 січень 2017 р., 2017, УВКПЛ
7. Заклучні зауваження до восьмої періодичної доповіді України, 3 березня 2017 р.
8. Стаття 130 Кримінального кодексу України, «Свідоме поставлення іншої особи в небезпеку зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини» <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
9. Урядовий портал «Децентралізація в Україні» <http://decentralization.gov.ua/>
10. Децентралізація в Україні, інформаційний бюлетень, березень 2016 р. <https://goo.gl/lde-2Ga>
11. Decentralization, local power and women's rights (2008) Global trends in participation, representation and access to public services, Policy Recommendations, <https://goo.gl/3sANMN>
12. Стратегія розвитку Донецької області 2020 <https://goo.gl/nxSYVR>
13. Стратегія розвитку Луганської області 2020 <https://goo.gl/l86t94>
14. EASPD (2014) Європейська асоціація постачальників послуг для людей з інвалідністю, <https://goo.gl/wJw6LJ>
15. Фінальний звіт за результатами ґендерного моніторингу на місцевих виборах в Україні в 2015 р., Комітет виборців України, 2015
16. GARPR (2014), Гармонізований звіт України про досягнутий прогрес у здійсненні національних заходів у відповідь на епідемію СНІДу, <https://goo.gl/eWkYV>
17. Gender Analysis Report (Доповідь про ґендерний аналіз), USAID/Україна, 2017
18. Ґендерні аспекти епідемії ВІЛ/СНІДу в Україні, 2016. Об'єднання жінок, на яких вплинула епідемія ВІЛ «Позитивні жінки»; <http://www.ewna.org/wp-content/uploads/2017/08/Desk-re>

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

- view_Gender-dimension-of-HIV-epidemic-in-Ukraine_Eng.pdf
19. Hidden burdens of conflict: Mental health issues and access to services among IDPs in Ukraine, by International Alert, the Global Initiative on Psychiatry, the London School of Hygiene and Tropical Medicine and the Kyiv International Institute of Sociology, 2017, стор.16
 20. Інформаційний бюлетень «ВІЛ-інфекція в Україні» #43, Київ, 2015, стор. 10-15
 21. Огляд гуманітарних проблем України, Гуманітарна група України, 2016 http://www.un.org.ua/images/documents/3699/2016_hno_UKRAINE_UA_13_02_2016.pdf
 22. «Гуманітарні потреби літніх чоловіків та жінок, які проживають на підконтрольній уряду території Луганської області», базовий звіт HelpAge/УВКБ ООН (жовтень 2016 р.)
 23. Interagency Vulnerability Assessment in Luhansk and Donetsk Oblasts (МОВ), Гуманітарна група країни | REACH | листопад 2016 р., <https://goo.gl/T2ByQ0>
 24. Оцінка потреб та можливостей зайнятості внутрішньо переміщених осіб в Україні, МОП 2016 <https://goo.gl/HJQ7Tf>
 25. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, стаття 25.
 26. Звіт про місцеві вибори в Україні, IFES, 2015
 27. Національна система моніторингу ситуації з ВПО у березні-червні 2016 р., МОМ (2016) <https://goo.gl/HxqkBG>, http://iom.org.ua/sites/default/files/iom_nms_cumulative_report_ukr.pdf
 28. Міністерство соціальної політики України <http://www.msp.gov.ua/>
 29. Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні, 16 серпня – 15 листопада 2016 р. , УВКПЛ http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UAReport17th_UKR.pdf
 30. O’Riordan, T. (2002), Precautionary principle. In Mostafa, T. (Ed.): Encyclopaedia of global environmental change, vol. 4: Responding to Global Environmental Change. John Wiley: стор. 369
 31. Oliver-Smith, A. (2004), Theorizing Vulnerability in a Globalized World: A Political Ecological Perspective, in Mapping Vulnerability: Disasters, Development & People, Greg Bankoff, Georg Frerks, and Dorothea Hilhorst, eds. London: Earthscan
 32. Опитування «Ставлення громадян деяких територіальних громад Донецької та Луганської областей, дослідницький центр «Sphera», на замовлення ПРООН
 33. Численність населення України за статтю та віком станом на 1 січня 2016 р., річний статистичний збірник, Державна служба статистики України, http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2016/zb_nas_15.pdf
 34. Люди з інвалідністю. Protection Cluster, Україна, жовтень 2015 р., <https://goo.gl/НК1tXe>
 35. Регіональна комплексна соціальна програма «Молодь і сім’я Донеччини 2016-2020 роки» <https://goo.gl/mvqVTo>
 36. Review on Engendering Inclusive Growth and Employment Policies, UN Women Europe and Central Asia, 2017
 37. Регіональний план з реалізації Національного плану дій України «Жінки, мир, безпека»

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
 ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

 РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
 ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

- в Луганській області -http://www.loga.gov.ua/oda/press/news/na_luganshchini_zatverdzheno_regionalniy_plan_iz_realizaciyi_nacionalnogo_planu_diy
38. Права людей з інвалідністю в умовах збройного конфлікту на сході України, (Київ: Українська Гельсінська спілка з прав людини), 2016 р.
 39. «Сексуальне і репродуктивне здоров'я, ґендерна рівність та права людини, ґендерне насильство, економічні і політичні можливості жінок, які живуть з ВІЛ в Україні», Позитивні жінки/ООН Жінки, 2017 р.
 40. Ситуаційний звіт №37 станом на 24 квітня 2015 р., as of April 24, 2015, ОСНА, Ukraine https://www.humanitarianresponse.info/system/files/documents/files/ocha_ukraine_situation_report_37-24_april_2015.pdf
 41. Тіньовий звіт, підготований неурядовими організаціями «Всеукраїнська ліга «Легалайф», «Інсайт», «Позитивні жінки» та «Світанок» для подання до 66-ї сесії CEDAW, лютий 2017 р.
 42. Цілі сталого розвитку: Україна, базовий звіт, 2017 р.
 43. «Класифікація та можливі наслідки політики децентралізації для вразливих груп населення Республіки Молдова», Сергей Остаф, ООН Жінки/ПРООН, 2011 р.
 44. «Загублені права», Альтернативний звіт громадських організацій щодо виконання Конвенції ООН про права людей з інвалідністю (CRPD), 2012, Україна.
 45. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок <https://goo.gl/9Im8Yb>
 46. The Human Rights Based Approach to Development Cooperation: Towards a Common Understanding Among UN Agencies, <http://hrbportal.org/the-human-rights-based-approach-to-development-cooperation-towards-a-common-understanding-among-un-agencies>
 47. Стратегія розвитку України 2020 <https://goo.gl/U0pZjd>
 48. Угода про асоціацію Україна-ЄС, Розділ V Економічне та галузеве співробітництво, Глава 21 Співробітництво у галузі зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей, Статті 419, 420
 49. Огляд гуманітарних потреб України (2017), УКГП <https://goo.gl/2uqMfC>
 50. Ukraine IDP Figures Analysis. Internal Displacement Monitoring Centre. <http://www.internal-displacement.org/europe-the-caucasus-and-central-asia/ukraine/figures-analysis>
 51. Ukraine: Rapid Multi-Sectorial Needs Assessment in villages located over the Contact Line (Україна: Швидка міжгалузева оцінка потреб у селах, розташованих поблизу лінії розмежування), УКГП, липень 2015 р.
 52. Звіт моніторингу використання коштів державного фонду регіонального розвитку, січень 2017р. <https://goo.gl/Zmn5e2>
 53. Державна служба статистики України (2015), Економічна діяльність населення України в 2015р. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
 54. Права Людини в Україні – 2015. Доповідь Правозахисних Організацій. Українська Гельсінська Спілка з Прав Людини <https://goo.gl/qOBGV5>
 55. ООН (2012), Report of the Special Rapporteur on extreme poverty and human rights, серпень 2012р.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ТА КОНТЕКСТ

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ВРАЗЛИВОСТІ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ДЖЕРЕЛ

- <https://goo.gl/8do8ir>
56. Доповідь Системи ООН в Україні на 66-й сесії CEDAW <http://www.un.org.ua/ua/informatsiinyi-tsentri/news/4052-dopovid-systemy-onn-v-ukraini-na-66-i-sesii-cedaw>
 57. Економічна і соціальна рада ООН (2005), «Mainstreaming a gender perspective into all policies and programmes in the United Nations system», Резолюція ЕКОСОП 2005/31, <https://goo.gl/wFeCJn>
 58. ООН Жінки – ПРООН (2011), «Who is missing from local development?», Joint UN Women – UNDP Integrated Local Development Programme, Кишинів 2011 р. <https://goo.gl/Y0yvzi>
 59. ООН Жінки (2015), Guidebook on CEDAW general recommendation no. 30 and the UN Security Council resolutions on women, peace and security, UN Women 2015, <https://goo.gl/I8Qu0t>
 60. ПРООН (2014), «Decentralised Governance for Development: A Combined Practice Note on Decentralisation, Local Governance and Urban/Rural Development», UNDP 2014, <https://goo.gl/wQmIWF>
 61. ПРООН/Уповноважений Верховної Ради України з прав жінок (2015), Комплексне дослідження становища жінок, які проживають у сільській місцевості України, 2015 <https://goo.gl/byH6Nr>
 62. ЮНЕСКО (2006), André Frankovits, Desk Study «The Human Rights Based Approach in the UN System» <https://goo.gl/MCOh4m>
 63. ЮНФПА (2015), Гендерно-обумовлене насильство в регіонах України, які постраждали від конфлікту; <http://www.unfpa.org.ua/publications/655.html>
 64. ЮНІСЕФ/ЦКЗ (2016), Оцінка становища вагітних жінок на ПУТ Донецької та Луганської областей, 26 вересня 2016 р.
 65. ЮНІСЕФ/ЦКЗ/ВООЗ (2016) Оцінка становища літніх людей на ПУТ Донецької та Луганської областей та на НПУТ Донецької області, квітень 2016 р. <https://goo.gl/6c87hC>
 66. УВКБ ООН (2017), Україна: Спільна оцінка потреб
 67. Декларація ООН про право на розвиток <http://www.un.org/documents/ga/res/41/a41r128.htm>
 68. Відділ з покращення становища жінок ООН (2005), «Equal Participation of Women and Men in Decision-Making Processes, with Particular Emphasis on Political Participation and Leadership», звіт зустрічі експертної групи. Адіс-Абеба, Ефіопія, 2005, <https://goo.gl/hvjRvh>
 69. Wilches-Chaux, G. (1992), The global vulnerability. In Aysan, Y. and Davis, I., editors, Disasters and the small dwelling
 70. Women's empowerment and its links to sustainable development. In-Depth Analysis. European Parliament, 2016, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/556927/IPOL_IDA\(2016\)556927_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/556927/IPOL_IDA(2016)556927_EN.pdf)
 71. Жінки в суспільно-політичному житті України: упередження, можливості, перспективи, результати загальноукраїнського опитування, проведеного в рамках проекту «Надання можливостей жінкам». Опитування було проведене Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва (ДІФ) у співпраці з соціологічною службою «Ukrainian Sociology Service» з 25 грудня 2014 року до 15 січня 2015 року на замовлення Міжнародного центру перспективних досліджень
 72. Світовий банк, Україна: Економічний огляд, вересень 2016 р. <http://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/publication/ukraine-economic-update-fall-2016>

73. Світовий банк (2016), Country Gender Assessment for Ukraine <https://goo.gl/vqMh5P>
74. Світовий банк (2015), Ukraine's Health System: Time for Change <http://www.worldbank.org/en/news/opinion/2015/04/06/ukraines-health-system-time-for-change>
75. Оксана Хомей. Зволікати не можна, ратифікувати! Стамбульська Конвенція та протидія насильству щодо жінок, <https://goo.gl/RSZg7P>.

ФОТОГРАФІЇ:

Обкладинка: ПРООН в Україні/Віталій Шевелєв; ООН Жінки/Володимир Шуваєв; ООН Жінки/Олександр Алфьоров; ООН Жінки/Євгеній Малолетка; сторінка 31: ПРООН в Україні/Віталій Шевелєв; сторінка 39: ООН Жінки/Євгеній Малолетка; сторінка 43: ООН Жінки/Володимир Шуваєв; сторінка 49: ООН Жінки/Олександр Алфьоров; сторінка 53: ООН Жінки/Євгеній Малолетка.

ООН Жінки в Україні

вул. Еспланадна, 20 Київ, 01023 Україна

Тел.: +38 (044) 253 59 80

www.unwomen.org

www.facebook.com/unwomenukraine

www.twitter.com/unwomenukraine